

Maj 2018

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 101

29. årgang – maj 2018

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS**Oplag:** 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,

(b) at udgive skrifter om mongolerne,

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HKH Kronprins Frederik
Søren Haslund-Christensen
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Ann Fenger Benwell (sup.)
Elisabeth V. Friis (næstformand)
Anita Garbers
Bettina Gram
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Chuka Ringgaard (sup.)
Henrik Bo Thrane (sekretær)
Chalotte Vad

Hjemmeside:

www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: (1551) 784-1582**MobilePay:** 83554**Selskabets adresser:**

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
email: hbthrane@gmail.com

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

Som i en scene fra Fritz Langs stumfilmsdystopi, 'Metropolis', går skifteholdsarbejderne til og fra arbejdet i Oyu Tolgoi minegange. Arbejdsvilkårene må dog antages at være mere humane i Oyu Tolgoi i Gobiørkenen - verdens tredjestørste kobber- og guldmine. I øjeblikket er ca. 6.000 medarbejdere beskæftiget med at udvikle den underjordiske mine, der forventes i drift i 2020.

Foto: Turquoise Hill

Indhold

Vi ønsker tillykke med de 50 år	3
Gobis Land	4
De mongolske munkes indflydelse på forholdet mellem Mong. og USA	8
Hertug Larson og Det Hvide Tempel	13
Henrik Madsen 1964-2018	20
Ove Krebs 1922-2018	22
Boganmeldelse	24
Aktuelt	26
'World Stories' nu i Mongoliet	27
DMS nyt	29
Ordinær generalforsamling 2018	30
Kommende møder	32

Foto: Steen Evald

Ví ønsker Dansk Mongolsk Selskabs æresmedlem nr. 1 HKH Kronprins Frederik hjertelig til lykke med de 50 år den 26. maj 2018

I anledning af kronprinsens 30 års fødselsdag i 1998 udgav Billed-Bladet seks »gemme hæfter«, der tilsammen blev til bogen »Kronprins Frederik i 30 år«. Andet hæfte omhandlede studenter- og soldaterårene, som også var den periode, hvor kronprinsen stiftede bekendtskab med Mongoliet. Vi citerer fra beretningen fra det øjeblik, da den veloverståede eksamen fra Øregård Gymnasium i 1986 skal fejres.

Studenterfesterne varede en uge. Så forlod begge prinser Danmark. Joachim for at tage på solferie i Malaga, Frederik for at delta-

ge i en ny Haslund-Christensen ekspedition til Mongoliet.

– Er det ikke blevet meget kort, sagde prins Henrik, mens han forsigtigt trak sin ældste søn i håret. Og jo, det måtte Frederik da indrømme. Et par dage før havde han ladet sig karseklippe, og nu stod han så her i Kastrup lufthavn, klar til at stige om bord i det SAS-fly, der skulle bringe ham og et filmhold til Den mongolske Folkerepublik.

Begge kronprinsens forældre var med ude at sige farvel, dronningen i en todelt sommerkjole uden ærmer og prins Henrik i åbenstående hvid skjorte med korte ærmer. Det var sidst i juni 1986, en vidunderlig

dansk sommerdag, og begge prinser havde netop overstået studentergilderne. Joachim var også med i lufthavnen. Han skulle på ferie i Malaga, og når den var overstået til barnedåb i London hos sin moster og onkel, dronning Anne-Marie og kong Konstantin.

Turen til Mongoliet havde været planlagt længe. Leder af ekspeditionen var Søren Haslund-Christensen, og holdet – otte i alt – skulle følge i hans fars, opdagelsesrejsende Henning Haslund-Christensens spor. Frederik skulle med som assistent for instruktøren, Erik Frohn Nielsen, og derudover bestod holdet

(fortsættes side 19)

Gobis Land

Navnet Gobi betyder ørkenagtig steppe på mongolsk. Gobiørkenen dækker 1/3 af Mongoliets areal, som er 37 gange større end Danmarks. Foto: Bettina Gram

Hvad gør man, når man pludselig får en mastodontisk og forurenende nabo, som man ikke har ønsket sig? Og når denne nabo ovenikøbet viser sig at være meget magtfuld og delvist ejet af staten? Og når naboen på flere områder udgør en trussel mod menneskers og dyrs sundhed og det omgivende miljøes skrøbelige økosystem? Så er det tid til at handle. I Sydgobi har den lille nomadeorganisation Gobis Land taget til genmæle over for den store Oyu Tolgoi-mine.

Guld- og kobberminen Oyu Tolgoi er Mongoliets største råstofmine og gjorde sin spæde entre i Khanbogd Sum i Ömnögobi Aimag i Sydgobi i 2009. Minen ligger omkring 450 km sydøst for hovedstaden Ulaanbaatar og 80 km nord for den kinesiske grænse. 4 år senere begyndte minen sin første råstofudvinding fra en åben mine på arealer, som traditionelt afgræsses af nomadernes store dyreflokke af geder, får og kameler.

Mineselskabet byggede et 80 km² hegn omkring minen. Hegnet blev hurtigt til stor gene for både mennesker og dyr, fordi dyrene nu måtte gå store afstande udenom eller langs hegnene. Minen ledte også vand fra områdets floder hen til minen, da der bruges store vand-

mængder til råstofudvinding, hvilket var endnu et alvorligt problem for dyr og mennesker i et vandfattigt miljø som Gobiørkenen.

Nomadene i Sydgobi kunne ikke bare se til, at deres levevilkår blev betydeligt forringede, da de ufrivilligt blev naboer til Oyu Tolgoi-minen.

Battsengel Lkhandoorov, også kaldet Tsengel, er nomade og bor med sin familie i Khanbogd. Han fortæller: »Da minen var i sin opstartsfasen var vi en gruppe nomader, der mødtes med mineselskabet til et slags vurderingsmøde. Mineledelsen vurderede, hvem af os, der kunne få erstatning for gener i forbindelse med etablering af minen. Der blev udbetalt en erstatningssum på 7,2 millioner togrogs (ca. 18.000

kr.), men ikke alle nomadefamilier fik del i erstatningen. Efterfølgende var vi en gruppe, der dannede ngo'en Goviin Gazar Shooro, Gobis Land.«

Organisationen blev etableret i erkendelse af, at mineselskabets erstatning til nomaderne ikke var tilstrækkelig i forhold til deres tab af landområder, vand og rent miljø. I første omgang troede mange nomader i området, at Gobis Land kun handlede om at få flere penge ud af mineselskabet, men Tsengel havde andre planer med ngo'en. På FN's internationale vanddag den 22. marts 2012 var han fx med til at lave en manifestation for at sætte fokus på den generelle vandmangel i Gobi og i særdeleshed på Oyu Tolgois overforbrug af vand.

Slagsmål om asfalterede veje

I første omgang gik Tsengel og de andre medlemmer af Gobis Land i gang med at skrive officielle breve til bl.a. myndighederne i den lokale sum (kommune), til ledelsen af Oyu Tolgoi og flere andre relevante parter, men ingen tog dem alvorligt. Samtidig blev det på statsniveau diskuteret at lave en lukket skaktmine i 1.300 meters dybde under Oyu Tolgoi.

I maj 2012 arrangerede Gobis Land en demonstration mod Oyu Tolgoi, hvor mange nomader deltog. Herefter tog Oyu Tolgois administrerende direktør kontakt til Gobis Land og inviterede nomaderne til et møde. Her fik Tsengel 20 minutters taletid, men han er usikker på, om han blev forstået korrekt, fordi direktøren ikke forstod mongolsk og havde sin egen tolk.

Oyu Tolgoi fik efterhånden anlagt private asfalterede veje for hurtigere at kunne transportere råstoffer fra minen sydpå til Kina, som er den største aftager af minens råstoffer. De asfalterede veje medførte tung lastbiltrafik gennem ørkenen, hvilket var endnu en stor belastning for miljøet. Desuden kom nomadernes dyr ofte i vejen for trafikken, da dyrene ikke kendte til færdselsreglerne og i værste tilfælde blev kørt over. Gobis Land ville gerne stoppe trafikken på asfaltvejene, hvorfor de blokerede vejene i 3 dage. Demonstrationen fik dog ikke sat en stopper for transporterne, men en sidegevinst blev, at vejene blev offentligt tilgængelige, så nomaderne nu også måtte benytte dem.

OT Watch kommer ind i billedet

Det er ingen let sag at starte en privat frivillig organisation og kæmpe mod et delvist multinationalt ejet mineselskab med såvel mongolske som udenlandske investeringer i

Nomaderne i Sydgobi holder ofte store dyreflokke af får, geder og baktriske kameler. Kamelmælk bruges til forskellige mælkeprodukter og til at lave vodka af. En tørstig kamel kan på kort tid drikke over 100 liter vand. Til gengæld kan den med fyldte fedtdepoter i puklerne klare sig længe uden vand.

Foto: BG

»Klimaet er ekstra sårbart i Gobi. Når vejret ændrer sig blot en anelse, så har det stor effekt, fordi her er så tørt«, fortæller Tsengel, som er et kælenavn for Battsengel. Han er medstifter af nomadeorganisationen Gobis Land, Goviin Gazar Shoroo, som bl.a. kæmper for nomadernes adgang til de sparsomme vandressourcer i Gobiørkenen. Foto: BG

ryggen. I erkendelse af, at ingen af medlemmerne af Gobis Land havde særlig forudsætninger for at forhandle med Oyu Tolgoi, tog de kontakt til Sukhgerel Dugersuren, eksekutivdirektør i OT Watch, der har base i Ulaanbaatar. OT Watch er de mongolske mineselskabers vagthund og overvåger bl.a., om Oyu Tolgoi overholder mongolske og internationale love og standarder for minedrift.

Fra OT Watch lærte Gobis Land bl.a. om kapacitetsopbygning af organisationen og ikke mindst at formulere klagebreve og argumentere velunderbygget for deres sag.

»Det er jo ikke nemt at skrive en klage og blive hørt af et magtfuldt mineselskab. Men vi fik skrevet et klagebrev om manglen på adgang

til vand og græsarealer til dyrene og om floden Umdai, hvis løb Oyu Tolgoi ville ændre. Denne gang virkede klagen, så vi blev indbudt til en trepartsforhandling med Oyu Tolgoi og de lokale myndigheder«, fortæller Tsengel.

Efterfølgende holdt Gobis Land en række møder med Oyu Tolgoi, og de afholdt også et borgermøde i Khanbogd, hvor Tsengel repræsenterede hyrderne. På mødet blev der nedsat en komite, som skulle arbejde med ændringen af floden Umdais løb. Uafhængige eksperter blev indkaldt. Det blev til nogle hårde forhandlinger, for Oyu Tolgoi ville have nomaderne til at acceptere ændringen af flodens løb, hvilket de nægtede. Den uafhængige ekspert kom med vigtige miljømæssige ud-

Tsengel åbner her for vandet til en af de vandtanke, det er lykkedes Gobis Land at få mineselskabet Oyu Tolgoi til at opstille i Sydgobi. Vandtankene indeholder drikkevand til nomadernes dyr og er en kompensation for det vand, minen dræner fra de sparsomme naturlige kilder i den tørre ørken.

Foto: BG

talelser, som Oyu Tolgoi til sidst accepterede, hvorfor floden i dag har bevaret sit naturlige løb.

Historisk aftale med Oyu Tolgoi

Tsengel bruger en del tid på at tale med forskellige eksperter, så ngo'en kan forhandle og træffe afgørelser på et oplyst grundlag og ikke kun ud fra minens synspunkter. »Vi bruger mange kræfter på at få minen i tale, men de små resultater, vi oplever, giver heldigvis nye kræfter«, siger han.

Og Tsengels store ihærdighed og hårde slid har båret frugt. Den hidtil største sejr for Tsengel og Gobis Land i kampen for at forbedre nomadernes forhold omkring minen kom i sommeren 2017. Her indgik den lille ngo en historisk aftale med Oyu Tolgoi og de lokale myndigheder om bl.a. at forbedre hyrdernes adgang til vand, genoprette ødelagte græsningsarealer og støtte og udbygge de økonomiske aktiviteter i lokalsamfundet.

Aftalen er en kulmination på de mange års dialog mellem parterne, som ikke mindst Tsengel har kæmpet så hårdt for og været en vigtig part i. Han deltog da også i forhand-

lingsteamet fra Gobis Land. »Vi vil fortsætte med at være årvågne og sørge for, at det, der er aftalt, også bliver ført ud i livet. I dag føler vi, at vores klager over minens negative konsekvenser for os hyrder er begyndt at blive behandlet på en seriøs måde«, udtalte han ved aftalens indgåelse til netmediet *InfoMine* på mining.com*).

Eksekutivdirektør i OT Watch, Sukhgerel Dugersuren, som sidste år holdt et oplæg om minedrift i Mongoliet på et medlemsmøde i DMS i København, udtalte ved samme lejlighed til samme medie: »Minen vil fortsat have indflydelse på tilgængeligheden af vand og græsarealer. Skaderne skal udbedres, og udbyttet af udviklingen skal også komme hyrderne til gode, så de fortsat kan opretholde deres traditionelle livsstil.«

Forhåbentlig vil Gobis Land kunne fortsætte med at opnå gode resultater, når den planlagte råstofudvinding påbegyndes i den lukkede, underjordiske del af minen i løbet af nogle år. ■

**Bettina Gram
Gitte Pedersen**

Tungtlastede lastbiler kører råstoftransporter fra Oyu Tolgoi-minen til nabolandet Kina ad asfalterede veje, som mineselskabet har anlagt. I første omgang måtte kun selskabets transporter benytte vejene, men efter protester fra organisationen Gobis Land, er vejene i dag åbne for alle.

Foto: BG

Fakta om Oyu Tolgoi

Den mongolske stat ejer 34 % af minen, som er et joint-venture projekt med canadiske *Turquoise Hill Resources*, der er et datterselskab af det multinationale britisk-australske mineselskab *Rio Tinto*. Mineprojektet er Mongoliets største investering i landets historie.

*) Artiklen om den historiske aftale mellem Gobis Land, Oyu Tolgoi og de lokale myndigheder i Sydgobi kan læses her: www.mining.com/web/mongolian-herders-ink-historic-agreement-oyu-tolgoi-mine-government

Gobis Land, Goviin Gazar Shoroo på Facebook: www.facebook.com/goviin-gazar-shoroo
TBB-535607886633607

Læs mere om minedrift i Gobi i Ger 98:3-9 og Ger 99:3-7.

De mongolske munkes indflydelse på forholdet mellem Mongoliet og USA

USA og Mongoliet oprettede diplomatiske forbindelser i 1987. 30 års jubilæet blev markeret i forbindelse med afholdelsen af Den 11. Internationale Konference om Mongolske Studier 27.-28. januar 2017 i Mongoliets ambassade i Washington og i Library of Congress. Konferencens tema var 'Relationerne mellem Mongoliet og USA før, nu og i fremtiden'. Blandt oplægsholderne var Luvsanjamts Davaanyam fra Gandan-klostret i Ulaanbaatar.

Mongoliet og USA kunne i 2017 fejre 30 års jubilæet for oprettelsen af de diplomatiske forbindelser. På baggrund af historisk kildemateriale kan vi fastslå, at forbindelsen mellem de to lande går helt tilbage til 1850'erne. Mongolske stormænd og munke spillede en afgørende rolle i denne udvikling ved at knytte forbindelser og starte en dialog. Selv om der ikke findes håndfaste beviser for politiske, økonomiske, religiøse og kulturelle forbindelser mellem Mongoliet og USA, viser kilder fra amerikanske kristne missionærer et andet billede.

Det kan dokumenteres, at kristne missionærer siden 1855 rejste til Ydre Mongoliet via Kina for at lære sproget og udbrede kristendommen blandt de indfødte. Mens de ameri-

kanske missionærer spillede en vigtig historisk rolle, ydede buddhistmunke, deres støtter og andre indsigtfulde personer hver deres bidrag til at udvikle de mongolsk-amerikanske forbindelser.

Gennem hele den Qing-domine-rede¹⁾ periode i Mongoliet forbød myndighederne udlændinge at rejse ind i Mongoliet. Men ifølge historiske kilder i de mongolske arkiver blev det efter 1859 muligt for missionærer og troende at rejse til Mongoliet.

Udviklingen af de mongolsk-amerikanske forbindelser 1855-1911

Som sagt var besøg af udlændinge underlagt begrænsninger af Qing-

styret. Ikke desto mindre mødtes Bogd Jebtsundamba med Herbert Hoover, som dengang var mineingeniør. Han var rejst til Mongoliet for at undersøge mulighederne for at udvinde guld og eventuelt anlægge en jernbane mellem Peking og Kiachta. Hoover skrev senere i sine erindringer, *Years of Adventure 1874-1920*: »Jeg rejste på hesteryg gennem Mongoliets storslåede Gobiørken for at nå frem til hovedstaden. Rejsens ensformighed blev oplivet af den levende Buddha.«²⁾ Han skrev også, at det var Frans August Larson, en svensk kristen missionær, der havde arrangeret mødet i overensstemmelse med den sino-sovjetiske aftale³⁾.

Under sit missionsarbejde i Mongoliet giftede Larson sig med en amerikansk missionær og udvidede sit netværk, lærte sig sproget og kulturen, så han var i stand til at mødes med højtstående embedsmænd og selveste Jebtsundamba. Allerede på hans første rejse til Mongoliet i 1893 rådede Larson Jebtsundamba til at knytte forbindelser til USA. Senere, da Herbert Hoover var blevet præsident, arrangerede Larson et møde mellem flere videnskabsmænd, bl.a. Roy Chapman Andrews⁴⁾ og en russisk forsker, Nikolai Konstantinovich Reikh.

I juli 1911 blev en udskrift af en rapport modtaget af den amerikanske ambassade i Peking. Den drejede sig om et hemmeligt møde mellem munke og embedsmænd i Bogds eget hus. Vi antager, at USA var interesseret i de mongolske relationer allerede under Qing-styret.

Mongoliets forsøg på at knytte forbindelser til USA 1911-1921

1. Bogd Jebtsundamba

I den mest kritiske periode, fra slutningen af det 19. århundrede til de første år af det 20. århundrede, havde hverken munke eller missionærer politiske ambitioner eller var påvirkede af materialismen. Deres

fromhed og ydmyghed fremkaldte en dybere samhørighed med almindelige mennesker og påvirkede deres livsholdning. I hele den periode, hvor den manchuriske Qing-dominans var fremherskende, søgte Bogd altid efter veje til at få den fjernet, og han belærte andre munke og lærde om de politiske realiteter. Man var overbevist om, at Chinggis Khans efterkommer, Zanabazar og hans efterkommer Jebtsundambas fornemmeste opgave var at sikre folkets politiske og sociale stabilitet.

Med kraftig støtte fra Bogd Jebtsundamba fjernede mongolerne i 1911 Qing-styret, erklærede Mongoliets uafhængighed som en suveræn stat og gjorde Ikh Khuree⁵⁾ til hovedstad i Ydre Mongoliet. Begivenheden var af stor betydning i Østasien, især i forhold til Japans regionale stormagtsambitioner.

Det betød, at USA fulgte begivenhederne tæt i Ydre Mongoliet. Aftenen inden 8. januar 1912 sendte USA's ambassadør til Kina, William James Calhoun, et brev, der stadfæstede Ydre Mongoliets fulde selvstændighed. Der hersker ingen tvivl om, at amerikanerne holdt situationen i Ydre Mongoliet under observation. Efter uafhængigheden benyttede Bogd enhver lejlighed til at overtale andre lande til at anerkende

Bogd Khan Jebtsundamba (1869-1924) var Mongoliets gejstlige og politiske overhoved fra uafhængighedserklæringen i december 1911 til sin død i 1924.

kende Ydre Mongoliets suverænitæt og sendte breve rundt til alverdens lande.

I 1912 sendte Bogds regering et officielt brev til USA, hvor man redegjorde for landets uafhængighed og bad om diplomatisk støtte. I kølvandet på Mongoliets uafhængighed sendte det zaristiske Rusland et lykønskingsbrev til Bogds regering for dens bedrifter og dens mod. Der kom dog intet svar fra USA. 29. februar 1914 sendte Bogd et tredje brev rundt i verden for at oprette

diplomatiske forbindelser, men der kom igen intet svar med undtagelse af Rusland.

Det lå i luften, at Rusland i perioden 1912 til 1914 – skønt den erklærede støtte til Mongoliets frigørelse fra Qing-dynastiets dominans – ikke var interesseret i at støtte et fuldstændigt uafhængigt og suverænt Mongoliet. Der var allerede indgået en aftale med Storbritannien, Frankrig og Japan om kontrollen over Mongoliet som en satellitstat. På grund af denne politiske aftale lykkedes det ikke for Bogd at etablere naborelationer til tredjelande. Men forsøget viste hans fremsynde ambition og mod.

2. Jalkhanz Khutagt Damdinbazar

Mongoliets forsøg på at skabe diplomatiske forbindelser ud over Rusland og Kina ophørte ikke i 1914. 10. november 1919 rejste Jalkhanz Khutagt Damdinbazar til Peking for at mødes med Yuan Shikai. Få dage senere mødtes Jalkhanz med USA's repræsentant Charles Tenney. Under mødet fastslog Tenney USA's interesse i at demonstrere og beskytte Mongoliets interesser og status over for Peking.

I kølvandet på disse vigtige samtaler sendte Tenney konsulen i

Tientsin, Eberhart, til Urga i april 1920 for at analysere situationen i Ydre Mongoliet. Der blev indledt vigtige samtaler ved hans ankomst til Ydre Mongoliet. Jalkhanz og Dilav Khutagt bad Eberhard og USA om at beskytte Ydre Mongoliet mod kinesisk dominans og indflydelse.

Med selvstyrets fald opstod forskellige holdninger til situationen hos de højtstående munke, og de splittedes i to grupper. De to khutagt⁶ Jalkhanz og Dilavs forsøg på at søge amerikansk beskyttelse støttedes af Bogd. Ved flere lejligheder afleverede Jalkhanz budskaber til den kinesiske præsident og benyttede samtidig lejligheden til at holde ind ved den amerikanske ambassade i Peking for at minde USA om Mongoliets politiske situation og samtidig søge anerkendelse, støtte og beskyttelse. Ifølge visse historiske kilder var Jalkhanz den første officielle mongolske repræsentant i forholdet til USA.

I 1921 fandt udnævnelsen af Sokobin⁷ til konsul sted hovedsageligt på grund af et vedvarende pres fra Bogd. Fra 8. august til 14. september 1921 arbejdede Sokobin side om side med hans hellighed Bogd. Under besøget overbragte vicepræsident D. Bodoi flere henstillinger til USA som fx denne anmodning om »amerikansk intervention i for-

handlingerne mellem Mongoliet og Kina med henblik på amerikansk overtagelse af den rolle, russerne tidligere havde spillet.« Sokobin skriver i sine erindringer: »Hans hellighed Bogd var konstant bekymret for freden i sit land, sendte uophørligt udsendinge ud for at forhandle fredelige løsninger, især under større konflikter mellem Mongoliet og Kina.

3. Da Lam Tserenchimed

13. december 1912 overbragte Ydre Mongoliets chefanklager i indenrigsministeriet, Da Lam Tserenchimed, den amerikanske vicekonsul, Maynard Barnes, et forseglet dokument, som indeholdt et vigtigt politisk budskab. Da Lam Tserenchimed ville rejse til Japan for at underskrive en aftale med den japanske regering. I kølvandet på den ekspanderende mongolske udenrigspolitik kritiserede præsident Woodrow Wilson i april 1913 russerne for at acceptere Mongoliets uafhængighed og understregede sin misbilligelse af at oprette diplomatiske forbindelser. Ikke desto mindre fortsatte Mongoliet sine bestræbelser på at opnå international anerkendelse i Fjernøsten.

Forud for Kiachta-traktaten i 1915⁸) gjorde den mongolske regering endnu et forsøg på at opnå

international anerkendelse. Desværre overbragte F. A. Larson⁹⁾ 1. juni 1914 et brev til Bogd med en venlig afvisning af forslaget. Kiachta-traktaen fra 1915 var en skelsættende begivenhed i Mongoliets historie. Med ført hånd fra både russisk og kinesisk side blev Ydre Mongoliet tvunget til at acceptere sin status som selvstyrende provins og overlade Indre Mongoliet til Kina. Men Ydre Mongoliet bevarede sin selvstændighed og myndighed over indre anliggender.

4. Dilav Khutagt Jamsranjav

I årene efter Kiachta-traktaten og på trods af russernes og kinesernes politiske manøvrer lykkedes det Bogds regering at udsende højtstående, nationalt sindede og intelligente personer som diplomater og ambassadører. En af dem var Dilav Khutagt Jamsranjav. Dilav Khutagt (også kendt som Dilowa Khutuktu) spillede en meget vigtig rolle som nationalist, udsending og religiøs repræsentant.

18. august 1921, efter folkets revolution i Ydre Mongoliet, mødtes diplomaten fra konsulatet, Samuel Sokobin, med hans hellighed Bogd. Bogd sagde til ham, at han som en hellig person troede på en fredelig løsning af de sino-mongolske for-

hold, som ville fremme de mellem-menneskelige relationer og forholdet mellem de to regeringer, så man derved kunne undgå et blodbad. Han sluttede med at sige til Sokobin, at han håbede, at USA ville blive det første land, der anerkendte Mongoliets fulde uafhængighed. I sine skrifter fastslog Sokobin, at det mongolske folk, kultur og historie intet har til fælles med Kinas. Mongoliet er forskelligt fra Kina, etnisk, kulturelt og sprogligt.

Stop for de bilaterale relationer 1922-1945

I perioden 1912-1924 foreslog den mongolske regering uophørligt amerikanerne at etablere venskabelige forbindelser med henblik på handel og udveksling af diplomater. Uheldigvis døde hans hellighed Bogd i 1924, og Ydre Mongoliets relationer med omverdenen sank tilbage til sovjetisk dominans. Forbindelserne til USA blev afbrudt i en længere periode.

23. september 1925 afholdtes Det mongolske Revolutionære Folkpartis fjerde kongres, hvor man besluttede at ophæve den religiøse

indflydelse på landets udenrigspolitik. Derfor var det ikke længere relevant at diskutere efterfølgeren til hans hellighed Bogd.

Skift i relationerne (1945-1961)

I 1944 besøgte den 33. amerikanske vicepræsident, Henry Wallace, Den mongolske Folkerepublik. Besøget havde en vis religiøs betydning, hvilket dog ikke anerkendes i alle akademiske kredse. Henry Wallace besøgte den sidste Bogd Khans sommerresidens og Gandan-klostret. Nikolai Roerich, en russisk-amerikansk maler, forfatter og filosof blev venner med Wallace. Grundet Nikolais intelligens og nysgerrighed lykkedes det ham faktisk at overtale Henry til at besøge den afdøde Bogds hellige steder. Under besøget i Gandan-klostret ledsagedes Henry Wallace af Owen Lattimore, som var en berømt videnskabsmand, udenrigsrådgiver og beundrer af mongolsk sprog og kultur. Man antog, at det kan have været på direkte ordre fra Bogd, at

Dilav Khutagt skulle føre Lattimore til de hellige steder, så han personligt kunne få mulighed for at se Bogds hjem, studereværelse og bederum.

I sommeren 1961 og igen i efteråret meddelte præsident John F. Kennedy Chiang Kai-shek, at USA ikke ville forhindre Mongoliet i at melde sig ind i FN på baggrund af landets ønsker om styrkede relationer. Med støtte fra de ni medlemmer af Sikkerhedsrådet blev Mongoliet 25. oktober 1961 medlem af FN på trods af USA's misbilligelse og Taiwans fravær. I bogen *Mongolia's Independence and the United States* nævnes USA's forsøg på at overbevise Chiang Kai-shek om at fjerne Taiwans blokade af mongolsk medlemskab af FN. Historien viser, at manden der kan have overtalt Chiang Kai-shek til at ændre holdning, var Dilav Khutagt.

Når man studerer de historiske relationer mellem Mongoliet og USA støder man på diplomater, politikere, stormænd, missionærer og hellige munke. Hvad Mongoliet angår, har en stor gruppe personligheder bidraget til at skabe og udvikle relationerne mellem de to lande, herunder Torguud Gevsh Vanjil, Ydre Khalkh-reinkarnationen Ochirdari og Da Lam Namjildorj fra Sunit, som studerede sammen med videnskabsmænd fra Berkley University, en elev af Dilav Khutagt, munken Jambaldorj, den tibetansk-mongolske forsker Ajaa Gegeenten og mange flere.

Konklusion

Vi kan hermed konkludere, at historiske omstændigheder og begivenheder i høj grad har påvirket forbindelserne mellem Mongoliet og USA. På den ene side spillede missionærer fra Vesten en betydningsfuld rolle længe før den åbne dørs politik. På den anden side tilfod den massive indflydelse fra den

religiøse monark Bogd og hans tilhængeres vedholdende indsats for at fjerne det manchuriske Qing-dynastis dominans over Mongoliet opfyldelsen af en langsigtet udenrigspolitisk ambition. Uanset om hjælpen og støtten kom fra religiøse aktører i Vest eller Øst, styrkedes relationerne mellem de to lande.

Den 8. Bogd Jebtsundamba konsoliderede Mongoliets uafhængighed og suverænitet, relationerne til udlandet og de diplomatiske forbindelser til tredjelande. Hans enorme indsats for opbygningen af de bilaterale mongolsk-amerikanske forbindelser bør anerkendes. Desuden må der for at styrke Mongoliets anseelse i omverdenen ydes historisk retfærdighed til Jebtsundamba Khutagt, Jalkhanz Khutagt S. Damdinbazar, Da Lam G., Tserenchimed, Dilav Khutagt og B. Jamsranjav. Endelig bidrog regeringerne i Storbritannien, USA, Frankrig og Tyskland, med deres forståelse for Mongoliets ambitioner, til at støtte landets bestræbelser på at føre en uafhængig udenrigspolitik. ■

Luvsanjamts Davaanyam

Viceabbed
Gandantegchlen Kloster

Teksten er oversat fra mongolsk til engelsk af Bolor Lkhaajav; fra engelsk til dansk af Jan Koed.

Indlægget blev bragt i *The Mongol Messenger* 28. juli 2017, side 1,5.

Noter

1) Fra slutningen af 1600-tallet og til 1911 var Ydre Mongoliet en del af manchuernes Qing-dynasti, dog med en udstrakt grad af selvstyre.

2) Herbert Hoover (1874-1964) var USA's præsident 1929-33. I 1951 udgav han første bind af sine erindringer *Years of Adventure 1874-1920*. På side 42 beskriver han mødet med Bogd Khan, se ramme. Den »svenske« ingeniør er formentlig en dansker ansat ved Det Store Nordiske Telegraf-Selskab, som byggede telegraflinjer i hele Centralasien.

3) Den sino-sovjetiske aftale blev indgået den 31. maj 1924.

»De mongolske lejre og høflighedsritualer er præcist beskrevet af Marco Polo og viser overhovedet ingen tegn på fremmed indflydelse. Rejsens ensformighed blev afbrudt af et opkald fra Khutuktu Lama – En levende Buddha – gennem introduktionen af en svensk ingeniør, som var i gang med at bygge en telegraflinje, der skulle forbinde Peking med Rusland, og hans ven, den russiske konsul. Da vi ankom, var Den levende Buddha i gang med at fræse rundt på en cykel omkring den indre gård i det store tibetanske lamakloster. Han underholdt os med en gramfon forsynet med russiske plader.«

Herbert Hoover

4) Roy Chapman Andrews (1884-1960) var amerikansk opdagelsesrejsende, eventyrer og naturhistoriker. Han blev især kendt for sine ekspeditioner i Centralasien og Gobiørkenen i 1920'erne, hvor han gjorde vigtige fund af dinosaur-fossiler.

5) Ikh Khuree = Den store bebyggelse, fra 1924 Ulaanbaatar (Den røde helt).

6) Khutagt eller khutuktu = inkarnationslinje af højt rangerende lamaer.

7) Samuel Sokobin var amerikansk konsul til Kina.

8) Kiachta-traktaten blev underskrevet i den russiske grænseby Kiachta (Kyachta) 25. maj 1915 af de tre parter Rusland, Mongoliet og Kina. Rusland og Kina anerkendte Ydre Mongoliets autonome status (som en del af kinesisk territorium). Mongoliet måtte nødtvungent anerkende kinesisk suverænitet, men bevarede dog en udstrakt grad af selvstyre over indenrigske forhold.

9) Frans August Larson (1870-1957) var svensk missionær. Han blev især kendt under navnet Hertug Larson. Se også artiklen *Hertug Larson og Det Hvide Tempel* i dette nummer af Ger.

Fotografiet på side 8-9 viser Roy Chapman Andrews' kamelkaravane i Gobi 18. maj 1922. Side 10-11 hovedstaden Ikh Khuree, Uрга, som byen tog sig ud i 1923. Billederne er taget af den danske telegrafingeniør Kristen Peter Albertsen, som var udsendt af Det Store Nordiske Telegraf-Selskab i årene 1921-23 for at reparere telegraflinjen mellem Irkutsk og Peking. Om hans bedrifter i Mongoliet kan man læse i Ger 31-41.

Hertug Larson og Det Hvide Tempel

Flere forfattere i 1900-tallet hørte svenskeren hertug Larson fortælle om, hvordan han fik ejerskab til Det Hvide Tempel, Chagan Khure Sume, i Indre Mongoliet. Det er interessant, fordi Den 2. Danske Centralasiatiske Ekspedition til Mongoliet havde sit hovedkvarter dér.

Hertug Larson – Frans August Larson – blev født 2. april 1870 i Hällby, nord for Västerås i Sverige og døde i Californien 19. december 1957. Larson blev 87 år.

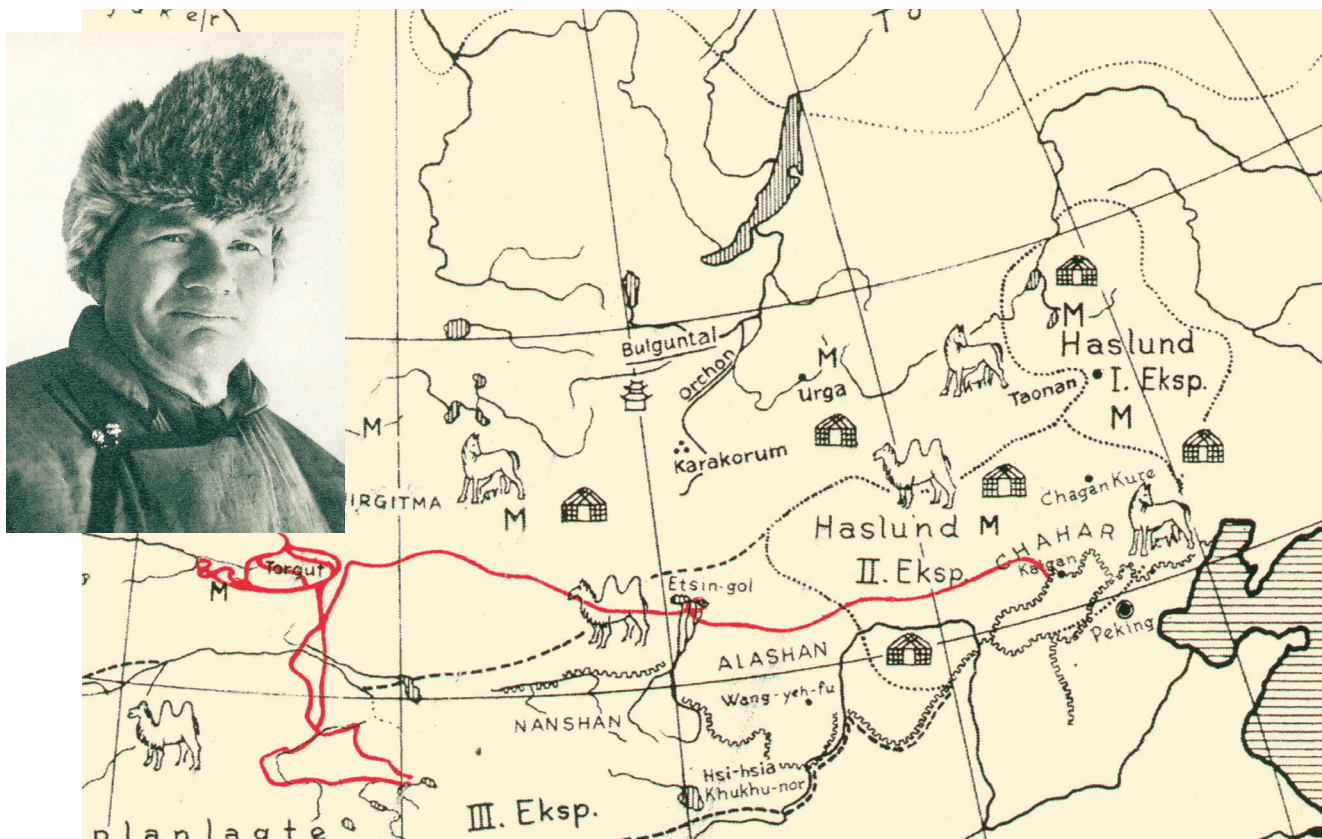
Han var den yngste af ni søskende, og allerede som 22-årig rejste han i 1892 til Kina som missionær. Larson lærte at tale mongolsk. Efter

en del rejser i Mongoliet bosatte Larson sig i grænsebyen Kalgan, hvor han i 1897 giftede sig med den amerikanske missionær Mary Rogers.

Efter en dramatisk flugt gennem Gobi, hvor han reddede omkring 20 svenskere og amerikanere fra den kinesiske bokseropstand i 1900,

havnede Larson i Mongoliet. Dér arbejdede han som tolk i et mineselskab og tjente penge nok til at kunne rejse til Albany i staten New York, hvor hans kone kom fra. Efter mindre end 1 år var Larson og familie tilbage i Kina.

Efter noget besvær med at få et arbejde endte det med, at Larson fra

1902 og de følgende 12 år uddelte bibler for Britisk Mission Selskab. Familien bosatte sig igen i Kalgan.

Hurtigt opdagede Larson, at han egnede sig langt bedre som hesteopkøber, og missionær opgaven blev dæmpet ned. Larson organiserede transporter mellem Kalgan og den mongolske hovedstad Urga, nogle gange med kameler, andre gange med biler. Larson blev gode venner med statsmænd som fx prins Teh, forskere og religiøse ledere. Han gravede efter dinosaurer med Roy Chapman Andrews i 1923 og var chef på Sven Hedins sidste ekspedition i 1927. Han blev slået til »Hertug af Mongoliet« af Den Levende Buddha i Urga, se Ger 17:16.

I 1939 tvang den japanske besættelse af Nordkina Larson til at flygte til USA, med et par besøg i Sverige. Larson forsøgte sig som minkavler, kyllingeavler og til sidst som 75-årig som husbygger. Det meste af tiden boede han i Californien.

Rasmussen på besøg

Den dansk-norske søulk, A. H. Rasmussen har udgivet et par bøger om sine rejser, blandt andet til Mongoliet. Relevante uddrag er genoptrykt under titlen »I Mongoliets Vold« i Ger 42-48.

I 1930 boede A. H. Rasmussen nogen tid hos hertug Larson i dennes sommerresidens, hvorfra han tog på ture ud for at besøge det omkringliggende land. Om Det Hvide Tempel fortæller Rasmussen (Ger 44:16):

Jeg så et hvidt tempel på skråningen af et solbelyst bjerg få mil borte. På bjergets top var en stor obo, en af de varder, mongolerne rejser over en hellig mands grav. Larson stod udenfor porten for at byde os velkommen; en høj, bredskuldret mand med groft skåret ansigt og rytterens langsomme, kejtede gang. Han var mere hjemme i stigbøjlerne end på jorden.

Hertug Larson indsat i udsnit af kort over Haslund-Christensens ekspeditioner.

Kort: Edelberg og Ferdinand, 1958

Rasmussen bliver indlogeret i en ger i tempelgården. Det var første gang han skulle sove i ger. Efter aftenmaden tog fru Larson Rasmussen på en rundtur i templet, som på dette tidspunkt kun benyttedes, når missionsvenner tilbragte sommeren hos Larsonfamilien eller holdt møder, i hvilke tilfælde det blev indrettet til sovesal.

Fru Larson fortalte mig den mærkeligste historie om, hvordan de blev ejere af templet. Tre lamaer havde tidligere rådet her, to af dem uforbederlige drukkenbolte, som ofte skændtes og sloges. Den tredje var en god og from mand, men meget frygtsom. En bitterlig kold vintermorgen kom nogle andagtsøgende fra en fjern lejr og fandt porten lukket. De bankede og råbte, men fik intet svar. Fuldt af ængstelse stod den ene af dem op på sin sadde

Prins Teh af Vestsunit. Foto: G. Montell

for at kikke over muren. Han blev forfærdet ved at se to af lamaerne ligge i en dødelig omfavnelse på de blodige stenfliser; en af dem med knust hjerneskal, og hans ledsagere red rædselsslagne bort for at underrette prins Teh.

Senere kom en officer og nogle mænd for at undersøge sagen og slog porten ind. De to lamaer måtte have været døde nogen tid; den tredje fandt de i templet hængende fra et af spærene. I nærheden af ham på gulvet lå en blodig hammer.

Mysteriet blev aldrig opklaret. Lamaen med den knuste hjerneskal var kendt for sin hidsighed, når han

var fuld, og hans hænder omklamrede den anden lamas strube, da man fandt dem. Man antog, at den gode lama, angst for at manden skulle blive myrdet og vel vidende, at han ikke var kvæleren jævnbyrdig, havde angrebet denne med hammeren og uheldigvis dræbt ham. Da han blev klar over, hvad han havde gjort, hængte han sig, opfyldt af anger. Den tredje lama var sandsynligvis blevet så udmatet, at han var faldet i søvn og frosset ihjel, for intet dødeligt sår fandtes på ham.

Fru Larson viste mig det spær, hvor lamaen havde hængt sig og sagde: – Besøgende ved ikke noget om det, så de har ikke noget imod at sove her, og da mongolerne er overtroiske med hensyn til at betræde stedet, hvor de to lamaer blev fundet, byggede vi en hytte der. Jeg er vis på, De ikke hører til de nervøse, så det ikke vil genere Dem. Da mongolerne aldrig ville bruge templet, gav prins Teh os det.

Odelberg skriver i sin bog om Larson (2003:346): Larson henvendte sig til prins Teh og spurgte, om han kunne købe det forladte tempel. Prinsen sagde, at han kunne få det mod at bidrage med 500 dollars til fattige lamaer. Det var i 1933.

I efteråret 1938 skrev Kaare Grønbech i sin dagbog: 'Ingen kunne finde et dejligere sted at være'. Foto: Grønbech

Bosshard på besøg

Om aftenen nåede vi frem til et tempel, som lå på en bakke med en enestående udsigt over steppen. Blændende hvide mure omgav de tre i tibetansk stil opførte enbeboelseshuse. Hertugen og fru Larson modtog os i en smal sideport og førte os til en terrasse foran hovedbygningen, hvor vi en tid nød den kølige aftenluft, Bosshard (1954:43).

Bosshard var atter taget til Kina i 1933 og blev bekendt med, hvad han kalder »mongoli-svenskere«. En af dem var Torgny Öberg, og igennem ham lærte Bosshard hertug Larson at kende. Bosshards notater om Mongoliet stammer fra tiden 1934-1936.

Vi sad til ud på natten i den lille dagligstue, som fru Larson havde indrettet så nydeligt. Hun var forlængst gået i seng, da Larson førte os over i den lille sidebygning, hvor vi skulle sove. De røde paneler med store dragedekorationer lyste spørgelsesagtigt i lysskæret. En kaminild opvarmede hallen, hvis loft var bemalet med tibetanske bogstaver.

– Er det et gammelt tempel, spurgte Bosshard.

– Fuldstændig rigtigt, svarede Larson, i morgen skal jeg fortælle nærmere om det; det er for sent i aften. I Mongoliet går man tidligt i seng og står tidligt op med solen.

– Hvad hedder Deres hertugdømme, spurgte Marquand, Bosshards rejsekammerat. [John Marquand var amerikansk romanforfatter, som senere i livet fik Pulitzerprisen – RG]

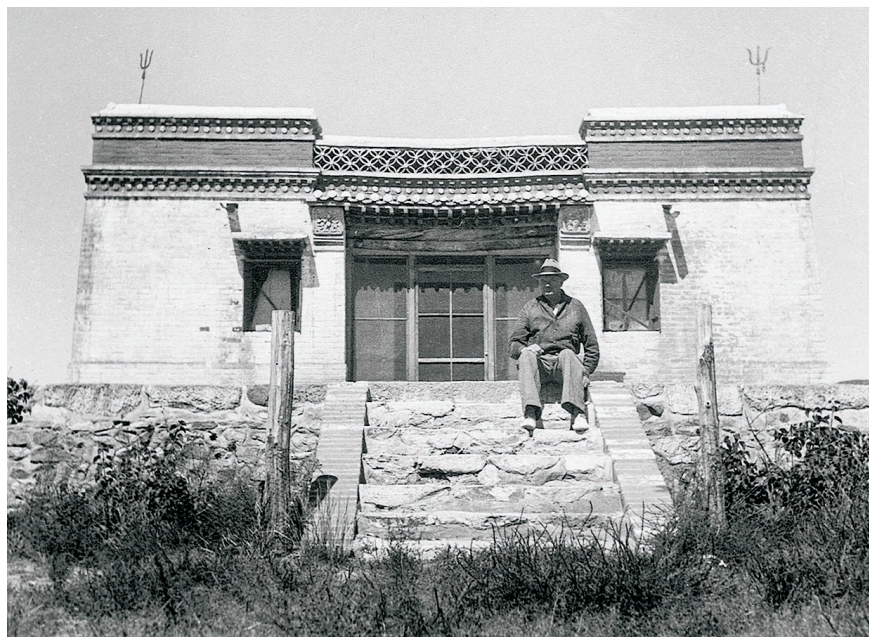
– Den Hvide Tempelgård, Dsjagan-Kurian-Suma kalder mongolerne stedet, svarede Larson. (Bosshard 1954:45).

Næste dag fortalte hertug Larson Bosshard (1954:49-50):

Efter at jeg var blevet tvunget til at lukke min forretning i Urga, boede jeg en tid i Kalgan. Men dér befandt jeg mig ikke godt. Jeg savnede græsgangene med heste- og fårehjordene. Jeg længtes efter det frie liv, og til sidst flyttede jeg til en lejr, som Teh-Wang, fyrsten af Sunit, tilbød mig. Vi havde været venner i mange år, og jeg havde kendt hans far. Hans farbror besøgte mig gerne i Urga, og fyrstinden var mig venlig stemt. Den gang fik den nuværende fyrste ofte en ridetur på mit knæ og fik lov til at rykke i mit lyse overskæg. Siden havde jeg ofte besøgt ham og også af og til været i dette tempel, som dengang endnu beboedes af tre lamaer.

En dag hørte jeg, at man havde fundet dem døde alle tre. Ingen kunne sige, om de havde været i slagsmål, eller de var blevet grebet af pludselig sindssyge. En mongol, som kom forbi, havde fundet de to udenfor porten med knust hoved og den tredje dinglede i et reb i den store hal.

Derefter lå templet længe tomt og øde hen. Mongolerne frygtede de dødes ånder, som man mente gik igen. Ingen vovede at sætte sin fod

Hertug Larson på den noget medtagne trappe foran templets hovedbygning omkring 1930. Han forlod området i 1938.
Foto: Walter Bosshard

her. Men det var dog synd at lade dette pragtfulde sted forfalde, så jeg købte det, reparerede beboelseshuset, byggede et køkken, en svensk badstue, garagen bagved og indrettede den store hal til gæsteværelse. Ja, nu kender I Dajagan-Kurian-Sumas historie. Og jeg forsikrer, at I kan sove roligt, også næste nat, for i alle disse år har jeg ikke set noget til de dødes ånder.

– Men mongolerne, spurgte Bosshard, er de heller ikke bange mere?

– Inden jeg købte det, svarede Larson, sagde alle, at ingen af mine mongolske venner ville besøge mig her. Men de kom dog alle, selv om de var lidt tilbageholdende og nervøse i begyndelsen. Men efterhånden som det rygtedes, at de døde lamaers ånder ikke kunne tilføje mig noget ondt, kom selv de overtroiske og udtalte deres tilfredshed med de forandringer, jeg havde gjort.

– Men hvor er gudebillederne blevet af, spurgte Marquand, der må da have været en del i et sådant tempel?

– De tre største placerede jeg på højen bagved huset, forklarede Lar-

son, beskyttet af et lille tag. De andre har jeg givet væk eller solgt i Kalgan og Peking.

Larson beholdte en del af møblerne. Foran tempelbygningen var der en stor terrasse med havemøbler, fortæller Odelberg (2003:348). Dér kunne Larson sidde og se i sin kikkert ud over den uendelige, grønne steppe og betragte sine flokke af får og køer. Mod syd bredte en forhøjning sig, som fortsatte i en serie af lave bakker. Længere væk kunne man ane små samlinger af hvide ger, der lyste op i det grønne landskab.

Mod vest afgrænsedes steppen af en lidt højere kam. På den anden side af denne kam lå den svenske missionsstation Hatt in Sum, som også var rykket ind i et gammelt tempel. Stationen blev drevet af svenskeren Joel Eriksson og hans kone. De havde været venner med Larson og hans kone Mary gennem de sidste 20 år. Mod øst kunne man se flere bakker. Bag Det Hvide Tempel rejste der sig en høj, hvorfra der var en vidunderlig udsigt.

Medlemmerne af Den 2. Centralasiatiske Ekspedition foran hovedkvarteret Chagan Khure Sume, Det Hvide Tempel. I midten Haslund-Christensen flankeret af assistenterne Bimba og Altan Hajak. Helt til venstre Werner Jacobsen og til højre Kaare Grønbech.

Foto: HHC

Larson flytter

I efteråret 1937 besatte Japan store dele af Nordkina inklusiv Indre Mongoli. Det blev umuligt for Larson at fortsætte sine aktiviteter. Langsomt solgte han alt og rejste efter at have boet 45 år i området til Sverige. Mary rejste i forsommeren 1938. Om efteråret opsogte prins Teh Larson for at advare ham mod japanerne, som ville sætte ham i fængsel. Samme nat pakkede Larson sine ting og drog bort til Kalgan og videre via Kobe i Japan til Californien. En uge senere vrimlede det med japanere, der ledte efter ham. 5. januar 1939 gik Larson i land ved San Francisco og tog til Pasadena, hvor hans datter boede, og hvortil Mary var rejst. 21. maj 1939 nåede hr. og fru Larson til Göteborg.

Den 1. Danske Centralasiatiske ekspedition til Mongoliet 1936-1937

På denne ekspedition rejste Haslund-Christensen alene og benyttede selvfølgelig sit netværk fra tidligere besøg. Således kørte Haslund sammen med svenskeren George Söderbom i dennes specialbyggede bil, Den Blå Djævel, en tur til Det Hvide Tempel, hvor de besøgte hertug Larson 15. marts 1937.

Den 2. Danske Centralasiatiske ekspedition til Mongoliet 1938-1939

Denne ekspedition havde tre danske medlemmer: Henning Haslund-Christensen, Kaare Grønbech og Werner Jacobsen.

Haslund fortæller (1944:10):

I sommeren 1938 forlagde ekspeditionen sit arbejdsfelt til Sydmongoliet, og i efteråret samme år etablerede den sit hovedkvarter i Tsangan Khure. Et forladt lamatempel på grænsen mellem Chahar- og Sunnit-mongoliet.

Meget andet skriver Haslund ikke om Det Hvide Tempel, som ekspeditionen havde fået lov at bruge af hertug Larson, som var ved at lukke af for sit liv i Mongoliet. Kaare Grønbech har højst sandsynligt skrevet om Det Hvide Tempel i sin dagbog fra turen, men den har jeg ikke adgang til i min nuværende situation.

I Werner Jacobsens beretning fra 1938 (1965:23) står der:

Vi var nu på vej mod Chagan-Kure – Det hvide Tempel, som vi havde fået overladt som vort hovedkvarter af hertug Larson. Larson var for en menneskealder siden kommet til Mongoliet som missionær, men fandt hurtigt ud af, at hans evner mere gik i retningen af handel end forkyndelse, og efter nogle års forløb havde han organiseret en karavanehandel, der strakte sig fra Sibirien til Peking. Med hans skarpe blik for uudbyttede værdier havde han fået øje på et forladt tempel på grænsen mellem Sunnit og Chahar stammernes område. Ingen ville bo der på grund af et ondartet spøgeri, så Larson tog stedet i besiddelse. Dette var Chagan-Kure – Det hvide Tempel.

Med sin rummelige Dogun, som den store bedehal kaldes på mongolsk, det bagved liggende bibliotek med de hellige skrifter, og med den lange udbygning, der tidligere havde rummet munkenes celler, køkken og forrådsamre, havde Det hvide Tempel været velegnet som handelsstation, og den store muromspændte gårdsplads kunne rumme hundrede-

vis af de mongolske heste, som var en af Larsons vigtigste handelsvarer.

Ingen kunne komme overraskende til Chagan-Kure, da øjet skuede langt ud over den flade steppe, når man stod på Dogun'ens højtliggende forterrasse. Fra det øjeblik en karavane dukkede op i kimmingen, gik der mange timer, før den nåede Det Hvide Tempels porte.

Om spøgelseerne havde generet Larson personligt, ved jeg ikke, for han var en mand affå ord, men spørgieriet medførte, at mongolerne ikke med glæde kom på Chagan Kure, og at de bestemt ikke ville opholde sig der efter mørkets frembrud, hvilket naturligvis ikke var så gunstig for Larsons handelsinteresser.

Larson havde imidlertid en god ven i »den levende gud« i Urga, der i Mongoliet indtog omtrent samme rolle som Dalai Lama i Tibet, og ham lykkedes det Larson at overtale til at komme til Chagan Kure og mane spøgelseerne bort. Som tak for denne vennetjeneste skænkede Larson »den levende gud« en udsøgt samling af schweiziske kuk-kuk ure, og i overstadig glæde over modtagelsen af denne værdifulde og sjældne gave, gjorde guden Larson til »hertug af Mongoliet«. ...

Chagan Kure lå ved vor ankomst så øde og forladt, som det havde været, da hertug Larson i sin tid havde taget det i besiddelse. Haslund installerede sig i det tidligere bibliotek. Grønbech og jeg i hver sin munkecelle. Ordet celle har jo i vore øren en lidt odiøs klang, så for at forhindre, at en forkert forestilling skal fæstne sig, skal jeg straks beskrive mit ny, mongolske hjem.

I sand funktionel henseende overgik det langt, hvad selv vore bedste og mest utraditionelle, moderne arkitekter har kunne skabe, og jeg har i de forløbne 27 år næret en altid uopfyldt drøm om at indrette et værelse på lignende måde.

Størstedelen af rummet opfyldtes af en forhøjet gulvflade, en kang. På denne geniale indretning udfoldede alle hverdagens funktioner sig i siddende eller liggende stilling, simpelt og naturligt og uhæmmet af vore tidsrøvende, ustandselige van-dringer mellem soveværelse, spise-stue, opholdsværelse og arbejdsrum. Kang'en var samtidig den fuldendte løsning på det prekære problem, der opstår, når der skal findes siddepladser og soverum til pludselig ankommende nye og uventede gæster.

Om dagen lå sengetøjet oprullet i store pøller langs den ene væg og fungerede som bekvemme rygstød. Stuens eneste møbel var et meget lavt bord, der alt efter behov og omstændigheder tjente som arbejds- og spisebord, eller blot som ståsted for petroleumslampen og det store, forniklede vækkeur, der dengang var et eftertragtet statussymbol for mongolerne. Opvarmningen foregik ved at lede den varme røg fra køkkenets ildsted gennem et labyrintsystem under kang'en.

Axel Odelberg besøgte Indre Mongoli i 2001 for at finde oplysninger om Larson og slutter sit kapitel om »Templet på steppen« med:

Jeg vendte mig igen til den gamle mongol i byen Chagan Khoran Sum og spurgte ham gennem tolk, om han ville vise mig Larsons gamle tempel.

– Nej, svarede han. Det kan jeg ikke, for japanerne har ødelagt stedet efter Larson flyttede.

Japanerne må først have ødelagt templet efter at »Den 2. Danske Centralasiatiske Ekspedition til Mongoliet 1938-1939« var rejst, for ekspeditionen boede i Det Hvide Tempel. ■

Rolf Gilberg

Det ikoniske billede af Henning Haslund-Christensen på kamelryg er taget foran Chagan Khure Sume, Det Hvide Tempel, 1939. Foto: HHC

Som så ofte, når flere forfattere er involveret, stemmer årstallene ikke overens. Det kan skyldes mange ting. Ofte at forfatterne ikke er særlige præcise med deres tidsangivelser, fordi de fokuserer på historien og ikke så meget hvor og hvornår.

Kilder

Bosshard, Walter (1954): **Mongoliet**. 238 sider (København: Forlaget Fremad), side 43-50.

Haslund-Christensen, Henning (1944): **Mongolske Troldmænd**. Fra Nationalmuseets Arbejdsmark, side 5-20 (København: Nationalmuseet).

Jacobsen, Werner (1965): **Asiatiske Akkorder**. 142 sider (København: Rhodos), kapitel: Chagan Kure - Det hvide Tempel, side 21-28.

Odelberg, Axel (2003): **Hertig Larson: äventyrare, missionär, upptäckare**. 404 sider (Stockholm: Wahlström & Widstrand), kapitel: Templet på stäppen, side 343-358.

Kronprins Frederik i 50 år

- fortsat fra side 3

af cheffotograf Erik Wittrup Wilumsen, tonemester Preben Mortensen og Haslund-Christensens søn, Michael. De to sidste var Frederiks sikkerhedsvagter, der selvfølgelig også hjalp til med at bære grejet.

At det ikke blev nogen luksustur, var kronprinsen helt klar over. Filmholdet skulle både færdes til fods, til hest og med Land-Rover, men jeg kan godt selv vaske mine skjorter, bedyrede Frederik, inden han forsvandt ind i afgangshallen, hvor han både købte cigaretter (Benson and Hedges) tyggegummi og et motorblad til den 16 timer lange flyvetur.

– Pas nu godt på dig selv, sagde dronningen og gav Frederik et sidste knus inden han gik op ad flytrappen med sin Nike-sportstaske i hånden. Det var tydeligt, at hun havde svært ved at sende begge sine store drenge af sted – samtidig.

Rejsen til Østen blev en stor oplevelse for Frederik. Han tog et hav af billeder og nød at være med på holdet på lige fod med alle de andre.

– Mongoliet var den første rejse, hvor jeg virkelig var meget langt væk fra alt og alle. Og det var for mig en privat rejse. Det var en reportagerejse og en enestående oplevelse. Mongoliet var meget lukket på det tidspunkt og stadig kommunistisk og næsten en vasalstat til det daværende Sovjetunionen. Men qua det, at jeg var en del af et reportagehold, kom jeg steder, man ellers aldrig ville komme, har han fortalt.

Fire år senere var Frederik med på en ny Haslund-Christensen rejse til Mongoliet, og senere i livet har han flere gange givet udtryk for, at han meget gerne ville tilbage til landet. Det nærmeste han er kommet indtil nu, er Vietnam, hvor han sidste år var på ferie med sin kæreste,

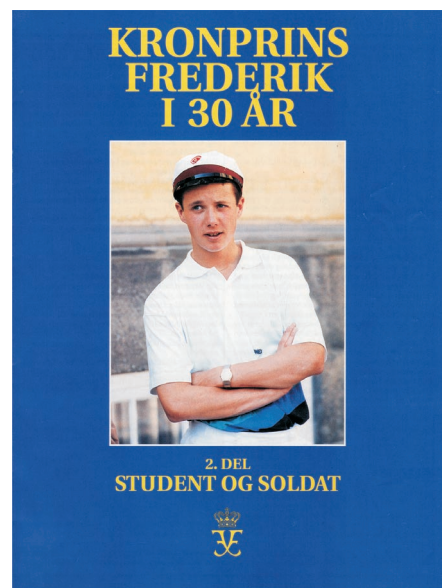
Rejsen til Østen blev en stor oplevelse for Frederik. - Mongoliet var den første rejse, hvor jeg virkelig var langt væk fra alt og alle. Det var en enestående oplevelse.

Maria Montell, og samtidig fejrede sin 29 års fødselsdag. Til efteråret skal han på officielt besøg i Indien.

Turen med filmholdet sluttede i Thailand, hvor Frederik både nåede at sejle i sampan på Bangkoks flydende marked, køre i motoriserede rickshaws, de såkaldte tuk-tuk'er, og få købt en rishat, inden han igen skulle hjem til Danmark.

Efter hjemkomsten fik han en invitation fra Eventyrernes Klub. De ville gerne se både ham og Søren Haslund-Christensen og høre dem fortælle om oplevelserne i Mongoliet. Frederik sagde ja tak og tog også den indmeldelsesblanket med sig hjem, som han fik stukket i hånden i klubbens lokaler i Nyhavn. ■

Anna Johannesen

Henrik Madsen

16/6 1964 – 24/2 2018

I lørdags, hvor Dansk Mongolsk Selskab (DMS) netop afholdt sin ordinære generalforsamling og fejrede det mongolske nytår, Tsagaan Sar, døde foreningens formand gennem 1 år og 10 måneder, Henrik Madsen.

Det er ufatteligt trist, at Henrik er død, kun 53 år gammel – ikke alene for DMS, men for alle, som kendte Henrik. Han var et ualmindeligt rart og favnende menneske, der blandt sine mange interesser også havde kastet sin kærlighed på landet Mongoliet og dets befolkning.

Henrik elskede virkelig Mongoliet, som han besøgte første gang i 2003 som KFUM-spejderleder. Sammen med KFUM-spejderne drev han et organisationsudviklings- og udvekslingsprojekt med 'Scouts of Mongolia' og arrangerede flere gange spejderlejr i landet. Dette på trods af, at han sad i kørestol og de udfordringer, som det må have medført.

Henrik er et virkelig smukt eksempel på, at hvor der er vilje, er der vej.

I sit arbejdsliv var Henrik chefkonsulent i Region Hovedstaden. For DMS er det et ufatteligt stort tab, at vi har mistet vores vedholdende og engagerede formand. Må Henriks værdighed, entusiasme og altid smittende humør leve videre iblandt os.

Bestyrelsen

Chefkonsulent i Region Hovedstaden, formand for Dansk Mongolsk Selskab og mangeårig spejder Henrik Madsen, døde 24. februar på Rigshospitalet som følge af et pludseligt hjerteanfald 4 dage tidligere. Henrik var en verdensmand og vil blive savnet af familien, kolleger og sine mange venner for sit nærvær, begejstring og store samfundsengagement.

I Henrik mødte man en varm, intellektuel og humoristisk mand med stor appetit på verden omkring sig. Han havde altid gang i noget og kunne fortælle om kommende projekter – enten professionelt for Region Hovedstaden, hvor han var chefkonsulent for digital udvikling, eller som frivillig, især som spejder. Han var aktiv i det daglige spejderarbejde i Virum-Sorgenfri, spejderfonden Asocio, i Dansk Ungdoms Fællesråd, Friluftsrådet og Børne- og Ungdomsorganisationernes Samråd samt de senere år ansvarlig for opbygning af Ungdommens Hus på Folkemødet på Bornholm.

Det vigtigste for Henrik var dog altid at være noget for andre. Han insisterede på fællesskabet. Han havde åbenheden, intellektet og nysgerrigheden til at være med alle vegne. Han nægtede, at noget skulle stå i vejen for en fest, og han var som regel den sidste, der gik i seng – for eksempel på Roskilde Festival, hvor han deltog fast med en gruppe venner i over 30 år.

Han var også sjældent den første, der stod op, men ellers tog han sig ikke af at være fyldt 50 år. *Never trust an old man who listens to Neil*

Young, som der stod på en af hans T-shirts.

Som en del af studierne på statskundskab i Aarhus var Henrik et år i England på Lancaster University. Allerede dengang nød han at rejse, og han gjorde det meget hele livet. Et land fik en særlig plads i Henriks hjerte: Den første rejse til Mongoliet i 2003 tændte et 15 år langt engagement for at styrke spejderbevægelsen i landet. Han var ofte initiativtageren, projektlederen og fundraiseren, der skabte rammerne, så andre kunne udfolde visionerne til værdi for børn og unge i hele landet. De senere år var han formand for Dansk Mongolsk Selskab.

Det hører med til Henriks historie, at han som 20-årig blev lam i benene efter en bilulykke i Indien. Siden da kørte han på fire hjul gennem tilværelsen. Han insisterede på, at hjulene ikke var en begrænsning, og hans ukuelighed har været en enorm inspirationskilde for alle andre. Nu er hjulene skiftet ud med vinger. Henrik: *Push the sky away!*

**Frederik Fredslund-Andersen
Rasmus Bro Henriksen
Rune Siglev**

Kirken i landsbyen Raklev var fyldt til sidste plads, da højtideligheden tog sin begyndelse kl. 14 den 6. marts.

Foto: Anita Garbers

Solen skinnede fra en skyfri himmel, da kisten blev båret ud til den ventende rustvogn. Spejderne viste Henrik den sidste ære ved at danne allé med deres faner.

Foto: Anita Garbers

Efter bisættelsen var der dækket op i Røsnæs Forsamlingshus, hvor Henrik blev mindet af familie, venner, arbejdskolleger og mange andre fra Henriks store netværk.

Foto: Anita Garbers

Tirsdag den 6. marts kl. 14 blev vores formand Henrik Madsen bisat fra Raklev Kirke ved Kalundborg. Familie, pårørende, venner, bekendte, kolleger, samarbejdspartnere, i alt over 200 mennesker fyldte den lille landsbykirke til sidste plads.

Det blev en meget bevægende højtidelighed. Præsten holdt en meget personlig og kraftfuld mindetale over Henrik. Der blev sunget både ældre og nye salmer til akkompagnement af kirkens velklingende orgel. Den yngste datter af en nærtstående ven af Henrik sang Eric Claptons 'Tears in Heaven' til klaverakkompagnement. Efter jordpåkastelsen blev Henriks kiste båret ud af kirken til den ventende rustvogn. Henrik er senere begravet ved siden af sin far på kirkegården ved Røsnæs Kirke i landsbyen Ulstrup.

Efter bisættelsen blev der serveret gravøl og gravkaffe med smørrebrød og lagkage i Røsnæs Forsamlingshus. Familie, venner og pårørende holdt taler, der blev spillet på saxofon, og forsamlingen istemte en mongolsk sang, som Henrik holdt meget af.

Fra Dansk Mongolsk Selskab deltog Ann, Henrik, Anita og Jan, som alle meget stærkt fik at føle, hvor stor en plads Mongoliet havde i Henriks hjerte. Først her gik det til fulde op for os, hvor betydelig en kapacitet, vi havde fået som formand for selskabet i 2016, og hvor stort og kærligt et menneske, vi har mistet.

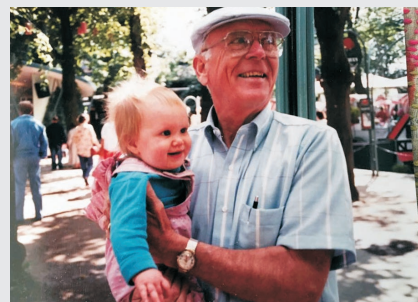
Som bevis på hans store betydning for de danske spejders forhold til deres mongolske kammerater i Mongoliet har spejderne samlet ind for at støtte Dansk Mongolsk Selskabs humanitære arbejde. Det er vi dybt taknemmelige for.

Redaktionen

På billeder øverst side 20 ses den nylåede formand i selskab med Chinggis Khan, Rolf og Anita, 28.04.2016.

Ove Krebs

20/5 1922 – 25/1 2018

Ove blev født 20. maj 1922 på sin morfar, Julius V. Hansens gård, Vasebæksgaard, nær Køge. Oves far, Carl Immanuel Krebs (1889-1971) var læge og militærmand. Oves mor, Gerda Valentiner (1903-1993), giftede sig 18. august 1921 med Carl Krebs.

Vasebæksgård er i dag hjemsted for 'Bevaring Sjælland' med et 'Videncenter for Bevaring af Kulturarven'. På centret arbejder en stab af specialuddannede konservatorer.

Ove var for lille til at rejse med sin far, da Carl Krebs sammen med tre af sine soldaterkammerater i marts 1923 forlod Danmark for at oprette et forsøgslandbrug i Bulguntal (i dag Erdenebulgan) i det nordlige Mongoliet. I april 1924 forlod den nu knap 2-årige Ove og hans 21-årige mor Danmark for at slutte sig til ekspeditionen. De ankom i slutningen af august 1924 og blev på gården i ca. halvandet år.

Det var en ensom og barsk tilværelse for en kvinde og et barn, der var vant til mere behagelige forhold i Danmark. Sammen med sin mor rejste Ove hjem til Danmark i december 1925 med Den transsibiriske Jernbane. De flyttede ind hos morfar, hvor Ove voksede op.

Carl Krebs vendte hjem i august 1926, men på dette tidspunkt havde Oves forældre besluttet sig for en skilsmisse, og Ove og moderen blev hjemme i Danmark. Carl vendte tilbage til Mongoliet, hvor han blev til 1936 sammen med sin nye kone, Jekaterine (Katja) Skoseref. Her fik de børnene Katja og Axel.

Familien fortæller denne lille anekdote om Ove, at han fik lov til sammen med et par kammerater at bygge et »selvbyggerfly« i en af Vasebæksgaards udlænger. Det blev færdigt og fik »hangar« i en af udlængerne på den store gård, som Oves bedsteforældre forpagtede. Kort tid efter, at flyet var helt færdigbygget, blev det tyvstjålet! Sammen med sine venner fandt han efter nogen tid ud af, hvem der havde stjålet flyet. En nat tog de hen til den gård, hvor flyet var skjult, og »stjal« det tilbage, så de rette ejere atter var i besiddelse af deres eget hjemmebyggede fly.

Senere, da Gerda giftede sig med Eiler Andersen, flyttede Ove med til Sorø, hvor han tog sin realeksamen fra 'Sorø private Mellem- og Realskole' i 1938. I perioden 1938-1943 boede han igen hos bedsteforældrene i Køge, kom i lære som maskinarbejder og var med til at starte en svæveflyveklub.

I 1943 blev Ove indkaldt til Søværnet og påmønstret mineskibet 'Lossen'. Her var han med til at sænke den danske flåde 29. august 1943. Han blev sammen med andre marinere sat i fængsel, men blev løsladt igen i oktober. Derefter læste han til maskinmester og deltog i den danske modstandsbevægelse.

Efter befrielsen i 1945 blev han beordret til at bevogte våbendepoter og tyske flygtningelejre i Danmark, men blev hentet tilbage til flåden for at gøre tjeneste som maskinmester. I 1947 blev han optaget på Københavns Teknikum, hvor han tog eksamen som maskiningeniør i 1950.

Med eksamenspapiret i hånden fik Ove ansættelse i det svenske firma SKF's danske afdeling i København indtil 1953, hvor han besluttede sig for at rejse til USA og prøve lykken der. Han fik jobs i Denver, Los Angeles og San Francisco, før han slog sig ned i Philadelphia for at arbejde i SKF's amerikanske forskningsafdeling, hvor han arbejdede, til han som 65-årig gik på pension i 1987. Han startede herefter sit eget firma og fortsatte sit arbejdsliv i de følgende 12 år.

Af hensyn til karakteren af Oves arbejde og landets sikkerhed måtte Ove blive amerikansk statsborger i 1959. Først i 2017 kunne han igen få sit danske statsborgerskab tilbage sammen med det amerikanske.

Mens Ove arbejdede i Denver, mødte han en islandsk sygeplejerske, Ragnheiður Thórey Frimannsdóttir, som deltog i et udvekslingsprogram for videregående uddannelser. De blev gift 24. december 1955 i Kópavogur, Island. De fik to børn: 1959 en søn, Carl Frimann, som blev arkitekt efter studier på Harvard og Columbia universiteterne. Et par år senere kom datteren Lisa Christine, som senere læste til ingeniør ved University of Washington med speciale i metallurgi.

Ove og Ragnheiður bevarede et tæt forhold til familierne i Danmark og Island og kom ofte på besøg. De holdt begge af naturen og friluftslivet lige fra camping i Island, besøg i nationalparkerne i USA og Canada, ophold hos deres datter i Alaska til sejlads i Chesapeake Bay og Caribien.

Den 3-årige Ove tilbragte hele sommeren 1925 på Bulguntal sammen med sin mor, Gerda. Faderen så han ikke meget til, Carl var ofte på farten.

Familien Krebs foran en ovo (varde) på vej til Erdenebulgan i 2008. Fra venstre Ove, Ruth, Oves bror Axel og Oves søn Carl F. Krebs.

I 2013 deltog de to brødre Ove og Axel i selskabets generalforsamling. Fra venstre ses Axel med sin hustru Ruth i samtale med Ove og formand Rolf Gilberg. Foto: Jens Vellev

Som pensionister flyttede de til Lancaster, Pennsylvania i 2000. Ragnheiður Krebs døde den 18. maj 2017 som følge af komplikationer i forbindelse med alzheimer. Ove Krebs døde den 25. januar 2018 af en blodprop i hjertet.

Axel Krebs fortæller om sin bror, at Ove var et pænt menneske, måske lidt tilbageholdende, og en person, som tænkte sig godt om, inden han handlede! Måske var han en smule genert, men det var kun en charme mere. Han besøgte Axel og Ruth gennem mange år én gang om året, idet han holdt foredrag rundt omkring i Europa (Sverige, Norge, Danmark, Tyskland og andre steder). På den måde holdt han sammen på familien, og hans to børn var sommerferiebørn hos Axel og Ruth i mange år.

Carl Frimann Krebs, fortæller om sin far, at han hele sit liv bevarede en stærk interesse for Carl Krebs' ekspedition til Mongoliet, og at han var glad for at læse om et dansk ekspeditionshold, der besøgte stedet i 1986. I 2008 fik Ove mulighed for med bistand fra Dansk Mongolsk Selskab at besøge sit mongolske barndomshjem. Ledsaget af sin bror Axel repræsenterede de to sønner de sidste danskere, der havde boet i Erdenebulgan hos medlemmerne af den oprindelige ekspedition.

Redaktionen

Ove Krebs' efterlader sig sin halvbror Axel Krebs (gift med Ruth), Holte; sin halvsøster Merete Stubbe-Teglbjærg (gift med Erik), Risskov; børnene Carl Frimann Krebs, New York og Lisa Christine Krebs, Homer, Alaska samt børnebørnene Thorey Krebs Munro og Frederik (Fritz) Stevenson Munro.

Ove Krebs søn Carl F. Krebs takkes for at have leveret hovedparten af de biografiske oplysninger.

Billedet øverst side 22 viser Ove Krebs i Tivoli 1990 med barnebarnet Thorey på armen. Foto: Lisa Krebs.

For flere oplysninger om Ove Krebs og Mongoliet, se Ger 66:13 og Ger 69:19.

Bog anmeldelse

Christel Braae (2017):
Among Herders of Inner Mongolia. The Haslund-Christensen Collection at the National Museum of Denmark

617 sider (København: The Carlsberg Foundation's Nomad Research Project, Aarhus University Press). ISBN 978 87 7934 395 5.

Pris:
 Forlagets hjemmeside: 699,95 kr. inkl. e-bog, kun e-bog 449,95 kr.
 Price Runner: 297 kr. – 450 kr.

Om bogen skriver forlaget på sin hjemmeside noget i retning af:

Denne bog er et studie af en speciel samling genstande fra Indre Mongoli. Genstandene er beskrevet, analyseret og præsenteret med billeder i et katalog over mere end 800 genstande. Bogen dokumenterer nomadesamfundets daglige liv i og omkring teltet, dyreflokkene, karavanerne, jagt, håndværk, sport, spil og det rituelle liv. Genstandene blev indsamlet på 2 ekspeditioner i 1930'erne af den danske forfatter Henning Haslund-Christensen.

Denne bog er også en detaljeret beretning om ekspeditionerne, deres ruter, midler og mål. Desuden om deltagernes bekymringer og håb, deres kamp for at opnå videnskabelige resultater og om besværlighederne ved at indsamle ting under den kinesiske borgerkrig og den japanske besættelse. I perioden 1936-1937 og 1938-1939 var disse ekspeditioner de eneste fremmede i Indre Mongoliet med interesse for studiet af de mongolske nomader på et tidspunkt, hvor det var sparsomt med viden om disse folk.

På flere måde er dette stadig tilfældet. Derfor er denne bog en vigtig videnskabelig dokumentation om nomadernes liv og kultur i Indre Mongoliet i 1930'erne.

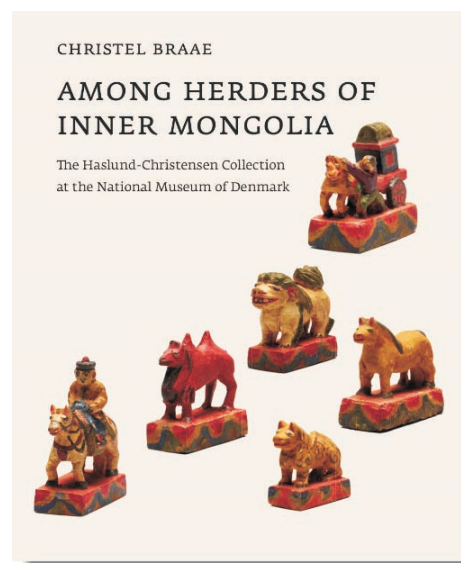
Forlaget omtaler Henning Haslund-Christensen som forfatter. Det er ikke forkert, men han var meget mere end det. Det lærer man også ved at studere denne bog nærmere. Han var en selvlært etnograf med stor nysgerrighed efter at erhverve viden om det han så og oplevede i Mongoliet.

En anmeldelse kan gøres meget kort: Det er en pragtfuld flot og spændende bog.

Men bogen fortjener en mere uddybende anmeldelse. Den er meget vel-skrevet, og Christel Braae (herefter CB) har en god fortællestil, som fanger læseren; og man bliver revet med ind i den begivenhedsrige danske historie i det fremmede.

Bogen er stort set delt i to dele. Første del (25%, 4 kapitler) handler om Henning Haslund-Christensen, som indsamlede ca. 3000 genstande fra Mongoliet i 1930'erne. Disse genstande befinder sig i dag i Nationalmuseet. Den handler om hans rejser og om de øvrige danskere, som rejste med ham, eller som han rejste med. Denne del beskæftiger sig med indsamling af genstandene og registreringsarbejdet både under ekspeditionen og hjemme i Danmark samt udstilling af materialet, så publikum i Danmark kunne opleve mongolernes levestil.

Haslund ønskede at gå i Sven Hedins fodspor og fortsætte i de områder, som Hedin ikke havde betrådt. Det gjorde Haslund. CB har samlet Haslunds liv i skrift på en overskuelig måde. Man får virkelig et indtryk af, hvad Haslund er for et menneske. Og som dansker kan man bare være stolt over hans præstation. Som nörd indenfor faget kan jeg kun glæde mig over alle de relevante detaljer, CB får plads til i

sin grundige beretning om Haslund. Det er simpelthen en fryd at læse. Der skal en kvinde til at forstå og værdsætte kvinden bag helten. Selvfølgelig kan man bagefter se, at det er en værdifuld synsvinkel, men hvorfor kom den først nu? Måske er mænd så optaget af deres mission, at de glemmer den opbakning, der er lige ved hånden. Læseren lærer meget om dansk ekspeditionshistorie. Det er spændende. Hvor i verden har danskere ikke været?

Anden del (65%, 10 kapitler) er et udvidet katalog over den del af Haslund-Christensens samlinger (mere end 800 genstande), der vedrører nomadelivet mere direkte. Der er nemlig allerede udgivet en bog om de mongolske dragter (Henny Harald Hansen: *Mongol Costumes*) og en om de mongolske smykker (Martha Boyer: *Mongol Jewelry*), som Haslund hjembragte.

Allerede i indholdsfortegnelsen får læseren en grundig og praktisk opdelt oversigt, hvorfra man hurtigt kan nå frem til den type genstand, man søger viden om. Hver kapitel har en fyldig indledning om brug og traditioner, dels Haslunds notater, dels oplysninger fra en lang række forskere, som har behandlet lignen-

de ting. Bogen er pakket med data. Det er en fryd for både lægmand og fagfolk.

De sidste 10% er brugt til tre ting: et overblik af Ida Nicolaisen om Dansk Nomade Projektet, et forord af forfatteren og så det værktøj, der gør en fagbog til en fagbog.

Projektet Dansk Nomadeforskning skulle strække sig over 10 år, men det tog lidt længere tid. Denne bog afslutter nomadeprojektet, som har frembragt 15 værker om nomader fra stort set hele nomadeområdet.

Der er ros til CB for at bringe et solidt index med en bogliste og register bag i bogen. Registeret er meget fornuftigt opdelt, så stednavne og personnavne har fået hver sin egen liste ved siden af emneregisteret. En fagbog uden disse registre er ganske ubrugelig, så det er glædeligt, at de er med her og er så fylde. Som museumsnørd kunne man ønske sig et register over museumsnumre; dog er man straks opmærksom på, at det sandsynligvis kun er nogle få, der ville have glæde af det, men der er et par hvide sider sidst i bogen, så det ville ikke ændre på størrelsen af den.

Haslund skrev tre bøger om sine rejser og nogle artikler. Haslund har en frisk måde at fortælle på. Han var en ung mand med øjne og øren åbne, og han suger livet til sig. Haslund har også interessen for at vide mere og hvorfor. Hans bøger er pakket med relevante data, ligesom CB's bog er det. CB giver os virkelig en dybdegående indsigt i Haslund og hans arbejde. Det er fascinerende læsning. Andre har skrevet om Haslund, men det er mere grundigt her, og der er mere fokus på at forstå tankerne bag de indsamlinger, som Haslund gjorde. CB tager sig tid til at fortælle læseren om de tanker, der ligger bag teksten, og på hvilket grundlag man kan tilegne sig oplysningerne. Det gør bogen meget troværdig.

Tak til CB for at bringe de mange gamle samtidsfotos og bringe dem i en god størrelse og i en fin kvalitet. Mange af billederne er ikke vist før, og det giver bogen et fantastisk løft. Man fanges af de gamle fotos. Man glider ind i billedet, som om man står dér, lige ved siden af og er med i situationen. Det giver en god stemning, og man bliver glad, når man bladrer sig ind i bogen. Der er tænkt over layoutet, så siderne fremtræder harmonisk, og man glæder sig over, at man har fået fat i denne bog, som ikke kun er vanvittigt spændende at læse, men også tager sig rigtig flot ud. Det er en sjov ide at bruge skabebrikker, som dekoration på smudsomslaget.

Det må tilføjes, at der er gode og relevante billedtekster. CB har taget sig tid til at finde ud af, hvad og hvem, der optræder på billedet. Det er en sjælden evne at have. Ofte læser man en billedtekst som: 'Indfødt i traditionel klædedragt'. Helt ærligt, det kan man jo selv se. Men CB fortæller det, man gerne vil vide, men *ikke* kan se. Det er rosværdigt. CB holder sig ikke kun til fotos. Der er også kopier af breve, så man kan se håndskriften. Og der er landkort. Senere i bogen er der museums-

Haslund with Mammie at his side in Kalgan. Private possession.

notater. Der er mange nyoptagelser af genstandene. Alt sammen er det med til at give bogen en særlig autenticitet.

For den, der gerne vil vide noget om mongolske nomader og deres levevis, er denne bog en fantastisk kilde. Få nørder vil læse bogen fra start til slut. De fleste andre vil slå op og studere netop det emne, som har deres interesse. Jeg kender ingen, som ville kunne have lavet en bedre fremstilling end Christel Braaes i denne bog.

Rolf Gilberg

Cat. no. 86 - A folding chair used particularly during camping. The construction is universal.

Söderbom furnished his collector's notes with a small and edifying drawing. The photo on the card is an example of Söderbom's photo-documentation of objects of his Caravan Collection.

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Protester mod smog 19.01.18

Den 13. januar organiserede foreningen »Mødre mod Luftforurening« en lig-ned-protest på Sükhbaatarpladsen. De krævede, at regeringen og beslutningstagerne forstærker indsatsen mod luftforureningen i Ulaanbaatar. Demonstranterne lagde sig ned i 15 minutter under paroler som »Vi dør«, »Afskaf luftforurening« og »Et rent miljø og ren luft til vores børn«.

Foreningens formand, Ts. Purevkhuu, udtalte: »Siden starten på vores forening har vi organiseret fem demonstrationer mod luftforureningen, hvor vi har stillet krav om, at regering og myndigheder gør noget effektivt ved problemet. Alligevel fremturer beslutningstagerne med at tale om at udlevere ovne og forbedre brændstoffet. Det er derfor, vi i dag er samlede i protest. Vi lægger os ned på den kolde cement i den iskolde vinter for at kunne se vores børn vokse op i et sundt miljø og for at beskytte deres fremtid. Vi kræver, at der snarest bliver bygget nye boliger, og at man genovervejer uddelingen af ovne og brændstof. Hvis myndighederne ikke accepterer vores krav, vil vi forstærke protesterne.«

Teceremoni 30.03.18

Üzemchin-mongolerne har afholdt deres årlige teceremoni i Sergelen Sum, Dornod Aimag, hvor hovedparten af dem lever. Hvert forår

samles de med deres naboer og slægtninge, viser de ældre respekt og trakterer deres gæster. De drikker ikke nogen form for alkohol under ceremonien.

Hovedretten under ceremonien er blandet hirse, som er en særlig delikatess, der er fremstillet af en blanding af hirsemel, smør, mel, sukker og rosiner. De spiser hirseblandingen ved at putte den i teen sammen med tørrede mælkeprodukter og pandestegte småkager. Ceremonien er vigtig for at kunne overlevere traditionerne til de unge generationer som fx ved at lære dem at lave traditionel mad og at vise respekt over for de ældre.

Khalkha, burjat, barga og üzemchin, som er de største etniske grupper i Dornod Aimag, vil i samarbejde med de lokale myndigheder udvikle deres særlige etniske kultur og skikke til et *brand*, der kan tiltrække turister. Heri vil indgå üzemchin-folkets teceremoni som en årligt tilbagevendende turistattraktion.

Samarbejde med Sverige 13.04.18

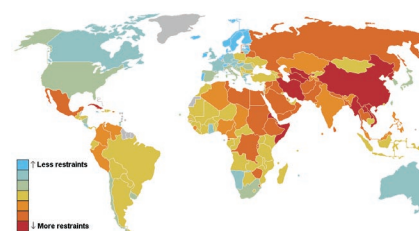
Parlamentsmedlem og næstformand i Den mongolsk-svenske Parlamentsgruppe, N. Uchral, mødtes med det svenske rigsdagsmedlem og udenrigsrådgiver Kent Härstedt 6. april 2018. Uchral sagde, at Mongoliet er interesseret i at samarbejde med de skandinaviske lande, især Sverige.

»I den forbindelse vil et topmøde bidrage til at stimulere de bilaterale relationer. Parlamentsformand M. Enkhbold har inviteret formanden for den svenske rigsdag, Urban Ahlin, til at besøge Mongoliet. Derfor ønsker jeg Deres støtte til at besøget kommer i stand i år.«

Eftersom Mongoliet og Sverige har næsten samme klima, er Mongoliet interesseret i at anvende svenske byggemetoder, herunder også teknologier inden for vedvarende energi og energibesparende op-

varmning. Vi er også interesseret i at høre om de svenske erfaringer med at opbygge en fond for naturressourcer, bemærkede N. Uchral.

Kent Härstedt lagde vægt på, at han vil presse på for oprettelsen af en mongolsk-svensk parlamentsgruppe i Riksdagen. Han tilføjede, at han vil gøre en indsats for at øge samarbejdet inden for uddannelse, kultur, sport, miljø og turisme samt at give unge mongoler mulighed for at arbejde, studere og udveksle erfaringer.

Pressefrihed 27.04.18

Journalister uden Grænser præsenterede deres pressefrihedsindeks 2018 i slutningen af april måned. Oversigten over de 180 registrerede lande afspejler den voksende modvilje mod journalister. Den fjendtlige indstilling til medierne, der helt åbenlyst opmuntres af politiske ledere, og forsøgene fra autoritære regimer på at præsentere *deres* syn på journalistik truer demokratierne.

For anden gang indtager Norge førstepladsen i indekset efterfulgt af Sverige. Nordkorea ligger stadig på sidstepladsen som nummer 180. Mongoliet er gået to pladser tilbage og ligger på nummer 71. Statsmediernes omdannelse til public-service-organer er et godt signal om, at medierne skal være demokratiets vagthunde. Men tendensen til centralisering af medierne og deres støtte til politiske partier udfordrer deres uafhængighed. Desuden - uanset ejerskabet til medierne - virker presset fra politikerne, regeringens ugenomsigtighed og ømskindethed over for kritik hæmmende på mediernes hovedopgave.

HISTORICAL BUILDINGS IN ULAANBAATAR

Mongolian Palace of Pioneers during the 1960s

I 1955 begyndte opførelsen af Ungdomscentret for Kreativ Kunst på initiativ af den daværende Mongoliets Revolutionære Ungdomsliga. Det blev taget i brug i oktober 1958 som det første Pionerpalads i Mongoliet. Bygningen var tegnet af den kendte mongolske arkitekt B. Dambiinyam i en stilart, der imiterede det sovjetiske Ungpionernes Palads. Med sine mere end 10 mio. statsfinansierede tugrik var det en meget stor investering for den daværende

mongolske Folkerepublik. Foran bygningen er placeret en statue af »lille Lenin« eller Volodya Ulyanov, der viser den sovjetiske indflydelse på Mongoliet i det 20. århundrede.

Det var og er stadig et ungdomscenter dedikeret kreativt arbejde, sport og fritidsaktiviteter for skolebørn. I 1988 blev der oprettet et Trænings- og Kreativitetssenter for Pionerer i bygningen, hvis navn senere blev ændret til Juniorcentret for Skabende Kunst i 1993, og som nu rum-

Palace of Pioneers - Junior Center of Creative Arts

Junior Center of Creative Arts today. Photo B. Chadraabal

mer kulturelle, uddannelsesmæssige, tekniske, politiske og kunstneriske aktiviteter for børn. Tilbudene er gratis.

I slutningen af 2015 kom bygningsmyndighederne til den konklusion, at ejendommen ikke længere levede op til bygningsstandarderne, da den oprindeligt var opført på permafrost, og at der forekom revner i dele af murværket. Derfor blev det vedtaget at sælge bygningen til private. I begyndelsen af 2016 kom der

en del kritik fra forældre, der klagede over beslutningen, fordi centret var den eneste institution, som tilbød gratis kreative udfoldelser for børn i Ulaanbaatar.

Resultatet blev, at byrådet trak beslutningen tilbage. Den japanske regering tilbød herefter at iværksætte et projekt til at renovere taget på bygningen finansieret af Det kulturelle Græsrodsprogram til et samlet beløb på 150 mio. tg. svarende til ca. 400.000 kr.

5 The Mongol Messenger 24/16

'World Stories' nu i Mongoliet

På THE WHY er vi utrolig glade for at kunne annoncere vores østasiatiske partnerskab med den nationale mongolske TV-station MNB. I anledning af stationens 50 års jubilæum vil der blive udsendt 54 dokumentarfilm fra vores WORLD STORIES katalog på den lokale fjernsynsstation MNB. Det er stationens gave til det mongolske folk. Oyunchimeg Demchig fra MNB si-

ger, at partnerskabet indebærer en »enestående mulighed for at udfylde et hul i det mongolske TV-marked.«

Hele 94% af de mongolske familier ejer et fjernsyn, hvilket betyder, at hver eneste WORLD STORIES film har mulighed for at nå ud til et meget stort antal seere med vigtige budskaber om menneskerettigheder og demokratiske processer. I 2005

blev den statsdrevne TV-station MNB omdannet til en public service station, men stationen er stadig nybegynder i forhold til dokumentarfilmgenren og er først nu i færd med at levere oplysende udsendelser til dens store og mangfoldige publikum. Vi er derfor stolte over, at udsendelsen af WORLD STORIES vil være første gang, at dokumentarfilm bliver vist på en offentlig TV-station i Mongoliet.

Den officielle underskrift på kontrakten mellem MNB og THE WHY blev vist i de landsdækkende mongolske nyheder i december sidste år. De første film vil blive vist på MNB den 2. marts 2018 og derefter udsendt med fire film om ugen. Alle 54 dokumentarer er blevet oversat og indtalt på mongolsk for at opfylde THE WYE's målsætning om at sikre fri og troværdig adgang til medier for alle mennesker i hele verden.

thewhy.dk

Viktors Farmor

Nomadeliv og storslået natur

Ulaanbaatar-Gobi-Khustain-Khara-korum-Ugii nuur-Ulaanbaatar

5. aug. - 16. aug.
Pris: 22.900

Rejseleder: Birgith Sloth

www.viktorsfarmor.dk

Sibirien og Mongoliet

Irkutsk-Ulaanbaatar-Khustain-Terelj-Ulaanbaatar

18. aug. - 29. aug.
Pris: 23.998

Dansk rejseleder

www.albatros-travel.dk

På ekspedition i Mongoliet

Ulaanbaatar-Gobi-Ulaanbaatar

1. juni - 9. juni
29. juni - 7. juli
3. aug. - 11. aug.
31. aug. - 8. sep.

Pris: 20.485

Engelsktalende guide

altrejser.dk

Arkivfoto: Devon Pike

Sensation på Grenen

Danmark. Fugleinteresserede fra hele landet hastede i weekenden til Grenen i Skagen for at få et glimt af den gulbryndede værling. Det er første gang, den er set i Danmark. »Det er årets fugl i Skagen. Måske årets fugl i hele Danmark«, siger Rolf Christensen, ornitolog på Grenen Fuglestation til dr.dk. Fuglen bor normalt i Mongoliet, det centraløstlige Rusland og Kina og plejer ikke at trække her over, så den er formentlig kommet til at flyve 5.000-6.000 kilometer forkert, lyder det.

politiken.dk

30.04.18

Denne gang er det Gobi, der trækker

Det vrimler med gode tilbud om at tage ud og se verden. Men ikke meget kan måle sig med en tur til Mongoliet og Gobiørkenen.

Det er foreningen *People to People*, der står for turen i et tæt samarbejde med foreningens præsident i Mongoliet, Bayana Moldoi. Turen er åben for alle. Den danske turleder Anna Marie Bohsen er med fra start til slut. Hun har to gange tidligere været i Mongoliet med grupper.

Turen er på 13 dage, afrejse 24. juli og hjemkomst 6. august.

Vi tilbringer nogle dage i hovedstaden Ulaanbaatar, oplever en moderne storby med guidet tur, er i teater, besøger museer og markeder og får mulighed for at shoppe. I weekenden er vi privat indkvarteret hos lokale familier, inden turen går mod syd til Gobiørkenen, hvor vi er i 5 dage. Tilmelding 24. maj.

Yderligere information hos Anna Marie Bohsen
tel: 2532 8826 mail: anma@post12.tele.dk

På Djengis Khans stepper - Mongoliets nomader

Moesgaard Museum åbner 19. juni en ny international særudstilling, som præsenterer publikum for den fascinerende historie om Djengis Khan og nomaderne på de mongolske stepper. De mongolske nomader prægede i mere end tusind år kontakten mellem øst og vest både gennem krigeriske ekspansioner og kontrol med handelsveje over stepper og på tværs af ørkenområder.

Udstillingen viser fornemme indlån fra udlandet bl.a. genstande fra Djengis Khans tid og genstande, som danske ekspeditioner har hjembragt gennem tiden. Blandt andet fra de ekspeditioner, som den danske ekspeditionsleder Henning Haslund-Christensen gennemførte i 1930'erne.

»Vi glæder os til at præsentere publikum for den enestående historie om Djengis Khan og Mongoliets nomader. Udstillingen markerer et nyt samarbejde mellem Moesgaard og Nationalmuseet, hvor vi både henter noget af det bedste ud fra vores samlinger og forener vores vi-

Foto: Lars Højer

den og udstillingskompetencer«, siger direktør Mads Kähler Holst, Moesgaard Museum.

Den nomadiske livsstil har i Mongoliet overlevet frem til i dag, hvor en tredjedel af befolkningen stadig lever som nomader på stepper med deres får, geder, heste, kameler og okser. Udstillingen på Moesgaard viser publikum, hvordan den nomadiske levevis helt frem til i dag udgør et fascinerende alternativ til vores egen bofasthed og er præget af helt andre opfattelser af verden. *Moesgaard*

Udstillingen *På Djengis Khans stepper - Mongoliets nomader* udvikles af Moesgaard Museum i samarbejde med Nationalmuseet og vises på Moesgaard fra 19. juni til 22. april 2019, hvorefter den skal vises i Nationalmuseets Egmonthal.

Mongoliets historie på 108 meter filt

En 108 meter lang filtapplikation blev præsenteret på den centrale plads i Ulaanbaatar 13. sept. 2017. Foto: B. Chadraabal

Mongolernes hemmelige historie, der er blandt de ældst bevarede historiske og litterære skrifter på det mongolske sprog, er blevet omsat til en 108 meter lang filtapplikation. Præsentationen af værket fandt sted 13. september 2017 på Sükhbaatar-pladsen.

Khan Khentii Gar Urschuud (Kunsthåndværkerne i Khan Khentii), der er et firma med adresse i Ömnödelger Sum i Khentii Aimag, startede projektet med henblik på at fastholde traditionen med at brodere filtapplikationer og give den videre til nye generationer.

En af firmaets kunstnere, D. Nergui, sagde: »Vi har søgt om at få vægtæppet registreret i Guinness rekordbog. For det første er det udpeget til at være det længste kunstværk, der er lavet af råmaterialer fra dyr og med anvendelse af den længste tråd, for det andet det længste kunstværk lavet af filt og for det tredje det mest inkluderende kunst-

værk fremstillet af forskellige nationer og etniske grupper.«

Vægtæppet afbilder Chinggis Khans liv og mongolernes historie og traditioner i det 13. århundrede. Der er scener med dyreflokke og hyrder, shamanritualer, tegninger på klippevægge, dyresten og nationale ornamenter. Over 5.000 kunstnere fra 21 aimag har fremstillet applikationen i perioden 2015-17. Under skabelsesprocessen har yderligere 4.000 mennesker lært applikationsteknikken.

Der har været deltagere fra selve Mongoliet, men også fra andre nationaliteter af mongolsk oprindelse som mongoler fra Indre Mongoliet, tuviner, burjater, khalmykker og kirgizere. Der er blevet brugt 108 meter filt, 110 meter hvidt stof, over 100 liter maling i 32 forskellige farver og 20 km kameluldstråd.

The Mongol Messenger
37(1361):7 – 15.09.17

DMS nyt

Bestyrelsens konstituering 2018

På det første bestyrelsesmøde efter generalforsamlingen 24. februar konstituerede bestyrelsen sig således:

Formand: *Bulgan Njama*

Næstformand:

Elisabeth Victoria Friis

Kasserer: *Jan Koed*

Sekretær: *Henrik Bo Thrane*

Pressekontakt: *Bettina Gram*

Websideansvarlig: *Lars Højer*

Anita Garbers

Michael Haslund-Christensen

Chalotte Vad

Ann Fenger Benwell (sup.)

Chuka Ringgaard (sup.)

Foråret er kommet

Om foråret kommer der for alvor gang i dyrefødslerne. Ifølge den årlige dyreoptyelling fra 2017 har Mongoliet 66,2 mio. husdyr. Pr. 7. maj havde over 14 mio. eller 52,1% af det totale antal moderdyr på landsplan fået afkom. Det betyder en tilvækst af kameler med 47.900, heste med 216.000, kvæg med 506.900, får med 7.697.000 og geder med 5.460.000. I den seneste uge forøgedes antallet af fødsler med 2,7 mio.

Rygraden i Mongoliets økonomi er husdyrhold. Det beskæftiger næsten en tredjedel af arbejdsstyrken og står for mere end 10% af BNP svarende til 80% af landbrugsproduktionen.

Hyrdebrug er dybt forankret i mongolsk tradition og dagligdag. Hyrdens lykkeligste øjeblikke er, når dyrebørnene kommer til verden.

MM 11.05.18

DMS nyt

Ordinær generalforsamling 24. februar 2018

Referat

Generalforsamlingen blev afholdt i *Spejdercenter CPH*, Wagnersvej 33, København SV. Der deltog 25 medlemmer.

Det var under særligt triste omstændigheder, at årets generalforsamling fandt sted. Selskabets formand, Henrik Madsen, afgik samme dag, som generalforsamlingen skulle afholdes, ved døden. Henrik nåede kun at være formand for DMS i 1 år og 10 måneder. Han overtog formandsposten den 28. april 2016 fra Rolf Gilberg, som trak sig tilbage efter at have været formand siden selskabets stiftelse i 1990. Henriks død er et meget stort tab for DMS. Læs bestyrelsens mindeord på side 20.

Trods den sørgelige begivenhed valgte bestyrelsen at gennemføre generalforsamlingen og den efterfølgende fejring af det mongolske nytår, Tsagaan Sar. Det var i Henriks ånd at gennemføre begge arrangementer, som han havde set frem til at deltage i.

Bulgan Njama, næstformand i DMS, bød i formandens fravær velkommen og hylkede Henrik for hans store engagement, kærlighed til og viden om Mongoliet samt dygtige lederskab i bestyrelsen. Herefter oplæste hun for forsamlingen smukke mindeord over Henrik, skrevet af bestyrelsesmedlem Elisabeth Victoria Friis, som selv var forhindret i at deltage i generalforsamlingen. Efterfølgende fremførte den mongolske sanger Tamir en vemodig mongolsk sang. Generalforsamlingen holdt derefter et minuts stilhed for at mindes Henrik.

Forsamlingen holder et minuts stilhed.

Foto: Jan Koed

(1) Valg af dirigent

Næstformanden åbnede den ordinære generalforsamling og foreslog Kurt L. Frederiksen som dirigent. Kurt blev valgt af forsamlingen og kunne konstatere, at generalforsamlingen var rettidigt indkaldt og dermed beslutningsdygtig.

(2) Formandens beretning

Næstformanden afgav den mundtlige beretning, som også findes på tryk i Ger 100. Hun takkede efter beretningen Jan Koed, redaktør af Ger, for hans store og gode arbejde med medlemsbladet. Ligeledes lod der en stor tak til bladets redaktionsgruppe, Rolf Gilberg, Bettina Gram og Bulgan Njama samt til Chalotte Vad for design og opbygning af selskabets nye hjemmeside og til Burmaa Nyamaa, som bestyrer selskabets Facebook-side. Som en tilføjelse til beretningen nævnte suppleant Chalotte Vad, at DMS i årets løb havde givet 20.000 kr. i støtte til 1 års uddannelse af to unge mejerister i mejeriprojektet, som Chalotte har taget initiativ til. Generalforsamlingen godkendte herefter beretningen.

(3) Regnskabet for 2017

Kassereren fremlagde og gennemgik regnskabet for 2017. Årets indtægter viser en lille nedgang, hvil-

ket bl.a. skyldes et fald i medlems-tallet og et lavere administrationsbidrag fra NGO-projektet, som er i en afviklingsfase. Tilsvarende er udgifterne nedbragt ved bl.a. lavere trykudgifter til Ger og en ny, billig hosting af hjemmesiden. Der har været afholdt færre medlemsmøder, og to af møderne er afholdt i gratis lokaler i *Café Globen*. Efter fremlæggelsen af regnskabet roste selskabets revisor, Povl Anker Andersen, kassereren for hans ordentlige og gennemskelige regnskab og for at passe godt på selskabets penge. Regnskabet blev herefter godkendt.

Under punktet orienterede Bulgan Njama, der har ansvaret for foreningens NGO-projekter, om at en lille projektgruppe arbejder på en ny ansøgning til CISU, efter at det igen er blevet muligt at ansøge om støtte til projekter i Mongoliet. Hun orienterede desuden om, at bestyrelsen har besluttet at bruge de resterende midler på 90.000 kr. fra Dæhnfeldtlegatet til i en 2-årig periode at støtte fire studerende til at afslutte deres uddannelse i kombination med en praktikordning i NGO-projektet. Målet er at engagere flere unge i projektet. Gennem årene har Dæhnfeldtlegatet støttet 95 unge studerende i Mongoliet.

Forrest det »mongolske« langbord.

Foto: Bettina Gram

(4) Fastsættelse af kontingent

Bestyrelsen foreslog uændret kontingent for 2019, hvilket blev godkendt.

(5) Valg af bestyrelsesmedlemmer

På valg var Anita Garbers, Michael Haslund-Christensen, Jan Koed, Henrik Madsen og Henrik Bo Thra-ne. Som erstatning for Henrik Madsen blev det foreslået, at suppleant Charlotte Vad, som også var på valg som suppleant, i stedet trådte ind som ordinært medlem af bestyrelsen. Charlotte Vad blev efter behandling af punkt 6 valgt til bestyrelsen. Alle øvrige medlemmer var villige til genvalg og blev valgt af forsamlingen.

(6) Valg af suppleanter

På valg var Ann Fenger Benwell og Charlotte Vad. Ann Fenger Benwell var villig til at udtræde som suppleant, hvis der var andre interesserede. Erdenechuluun Ringgaard, kaldet Chuka, stillede op til suppleant-posten og præsenterede sig kort. Chuka blev valgt ind som ny suppleant, og Ann blev genvalgt, mens Charlotte blev valgt som ordinært bestyrelsesmedlem.

(7) Valg af revisor

På valg var Povl Anker Andersen, som blev genvalgt af forsamlingen.

(8) Indkomne forslag

Ingen.

(9) Eventuelt

Michael Haslund-Christensen, Mongoliets konsul til Danmark og bestyrelsesmedlem i DMS, orienterede om, at handelsrelationerne mellem Danmark og Mongoliet i 2018 har 50-års jubilæum. Den 19. juni åbner *Moesgaard Museum* i Aarhus en særudstilling under overskriften *På Djengis Khans stepper – Mongoliets nomader*. I foråret 2019 flyttes udstillingen til Nationalmuseet. Den 6. juni er der biografpremiere på filmen *Fædre og sønner* om Haslund-Christensen-familiens relationer til Mongoliet, produceret af Michael, som er filmproducer. Medlemmerne vil få mere information om arrangementerne via nyhedsbrevet og på Facebook.

Wendy Rahbek Thomsen har på privat initiativ etableret udveksling mellem unge danskere og unge mongoler. Hun planlægger i foråret 2019 en tur til Erdenebulgan og vil gerne tage 2-5 danske unge med – fysisk eller via Facebook. Hun opfordrede selskabets medlemmer til at kontakte hende, hvis de kender til interesserede unge. På generalforsamlingen i 2017 fortalte Wendy sammen med sine 10. klasses elever fra Store Heddinge Skole om ele-

vernes samarbejde med skolen i Erdenebulgan. Wendy kan kontaktes pr. e-mail: globe1@globe1.eu.

Charlotte Vad orienterede om sit mejeriprojekt i Khatgal ved Khövsgölsøen i det nordlige Mongoliet. Projektet har fået bevilget 400.000 kr. fra CISU til bl.a. uddannelse af andelsforeningens medlemmer og etablering af en bygning til afholdelse af møder og etablering af en lille produktion af mejeriprodukter.

Ørnejægerens land og Tsagaan Sar

Fotograf Søren Zeuth viste efter generalforsamlingen sine flotte billeder fra Bayan-Ölgii-provinsen, hvor kasakherne stadig praktiserer ørnejagt og afholder en årlig ørnefestival. Både piger og drenge oplæres fra de er små til at håndtere ørnene, som sættes ud i det fri, når de pensioneres.

Mongolerne månenytår, Tsagaan Sar, var for andet år i træk omdrejningspunkt for DMS' forårsfest. I festen deltog 40 voksne og 15 børn, heriblandt flere herboende mongolske familier. Den mongolske sanger Tamir, som til dagligt bor i Paris, underholdt med mongolsk musik og sang. Flere gange i aftenens løb fik han selskab på den lille scene af sangglade deltagere, og mange af hans sange fik nytårsgæsterne ud på dansegulvet.

Der var traditionen tro mongolske *buzz*, indbagte kødboller, på buffeten, fremstillet af gode mongolske venner. Aftenen bød på festlige indslag med lotteri med fine mongolske præmier og modeshow med præmier til de tre mest velklædte gæster iført dell.

Bettina Gram

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 144*

Lørdag den 2. juni kl. 10-12

Grand Teatret, Mikkell Bryggers Gade 8,
København K

Fædre & Sønner

**Kom til bif-matiné og forpremiere på
Fædre & Sønner, der har premiere i bio-
grafer landet over den 6. juni.**

Michael og hans far tager på rejse ned i deres fælles fortid. Farfar Henning Haslund var berømt opdagelsesrejsende og kulturarvsindsamler blandt mongolske stammer, og sønnen Michael har hørt rygter om, at Henning måske også levede et hemmeligt dobbeltliv som britisk agent og våbensmugler. Nu vil han finde ud af, om det er sandt. En hjertevarm film, der samtidig sætter fokus på, hvor vigtigt det er, at vi oplever ting sammen med vores nærmeste på tværs af generationer. Brødre, fædre, sønner og generationer på tværs af alle køn er yderst velkomne.

Billetprisen er 50 kr.

Billetbestilling: www.grandteatret.dk

Skriv gerne tilbage til
pa.haslundfilm@gmail.com om hvor
mange I regner med der kommer.

- *Medlemsmøde 145*

Tirsdag den 5. juni kl. 19-21

Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Spiser mongoler salat?

Rebecca Perry og Marlene Wick er studerende på uddannelsen *Global Nutrition and Health* ved Københavns Professionshøjskole. I januar-marts 2018 var de to unge kvinder fra hhv. Storbritannien og Østrig i Mongoliet for at lære om det mongolske sundhedsvæsen og dele deres erfaringer fra København med myndigheder og NGO'er i Ulaanbaatar og provinshovedstaden Sainshand i Dornogobi. Foredraget er på engelsk.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby